

Україна:

події,
факти,
коментарі

2012 № 23

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 23 2012

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

О. Онищенко, академік НАН України

Редакційна колегія:

В. Горвий, заступник головного редактора

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Глава держави вніс кандидатуру М. Азарова на посаду Прем'єр-міністра	4
--	---

Виступ Голови Верховної Ради України В. Литвина на заключному засіданні Верховної Ради України шостого скликання.	4
--	---

Аналітика

Якименко Ю. Участие В. Януковича в заседании Совета глав государств СНГ в Ашхабаде в отражении СМИ.	8
---	---

Тарасенко Н. Кримський чинник українсько-російських відносин: деякі аспекти.	13
--	----

Горовая С. Ситуация с договором о строительстве LNG-терминала: махровый непрофессионализм или «рука Кремля»?	22
---	----

Горенко Т. Банкам предложат новые тарифы в обмен на гарантию	30
---	----

Кулицький С. Проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності українського машинобудування за умов кризових процесів у світовій економіці (Продовження. Закінчення в наступному випуску)	33
---	----

Рябокоть С. Вызовы, стоящие перед Б. Обамой (по материалам СМИ)	42
--	----

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	54
Альтернативні джерела енергії	59
Біотехнології	59
Інформаційні технології	59
Питання екології та уникнення техногенних катастроф	62

Освіта та кадрове забезпечення в Україні	62
Охорона здоров'я	64
Наука і влада	66

Проблеми інформатизації

Матеріали Міжнародної наукової конференції «Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI століття»
(9-10 жовтня 2012 р.)

Моїсеєнко Н., Колесніченко А.

Бібліографічні посібники в електронному середовищі (тези доповіді)	69
---	-----------

Глава держави вніс кандидатуру М. Азарова на посаду Прем'єр-міністра

9 грудня перед відльотом до Республіки Індія Президент України В. Янукович вніс на розгляд Верховної Ради України кандидатуру М. Азарова на посаду Прем'єр-міністра України.

Нагадаємо, що 6 грудня під час зустрічі з новопризначеними Надзвичайними і Повноважними Послами іноземних держав глава Української держави заявив, що визначиться з кандидатурою Прем'єр-міністра до кінця тижня. В. Янукович зазначив, що підпише подання щодо кандидатури керівника уряду та проведе з ним співбесіду перед державним візитом до Індії.

9–12 грудня Президент України перебуватиме з державним візитом у Республіці Індія (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/26323.html>). – 2012. – 9.12).

Виступ Голови Верховної Ради України В. Литвина на заключному засіданні Верховної Ради України шостого скликання

Шановні народні депутати!

Почну свій заключний і останній виступ як Голова Верховної Ради України із загальної доброї новини. Пророкування про кінець світу в грудні 2012 р., судячи з усього, скасовується. Кінця світу не буде і це – чудово.

Замість кінця світу буде початок нового етапу парламентського життя в Україні. Відлік його справ і днів розпочнеться за тиждень. Чи стане ця новина гарною для людей і країни, залежить від нас з вами – досвідчених народних депутатів, що пройшли різноманітні політичні баталії, і від законодавців нової хвилі, яким належить вперше прийняти присягу.

Нагадаю зміст цієї присяги: «Присягаю на вірність Україні. Zobов'язуюсь усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу. Присягаю додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах

усіх співвітчизників». У цьому тексті – простий і зрозумілий людям рецепт успіху всієї Верховної Ради і кожного народного депутата, гарантія того, що парламент сьомого скликання у наступні п'ять років буде хорошою новиною для країни і народу. Нам не потрібна «Новина» на зразок описаної у відомому оповіданні Василя Стефаника, але вже по відношенню до всієї країни.

Верховна Рада попереднього п'ятиріччя (2007–2012 рр.) від сьогодні стає надбанням історії. Вона залишає за собою безумовні позитивні результати і не менш очевидні провали, протиріччя, скандальні інциденти та низькі суспільні рейтинги. Причин цьому чимало – зовнішніх і внутрішніх, політичних і громадських, особистісних і колективних.

Вона позначена вірністю більшості парламентського корпусу депутатському обов'язку. Нашій спільній роботі доля відвела непростий час випробувань. І оцінюючи її у контексті загальних процесів, треба пам'ятати, що історія країни – це не історія Верховної Ради чи Уряду. Це насамперед історія народу, який вкотре приречений на складні випробування.

Верховна Рада шостого скликання – це плід багатомісячної політичної кризи, жорсткого протистояння і складного компромісу, а також перших в історії України позачергових парламентських виборів 2007 р. Народившись у муках, парламент, що відходить у минуле, практично відразу потрапив у вир могутніх політичних штормів та вітрів як всередині країни, так і за її межами.

У 2007-му світ входив у затяжну глобальну фінансово-економічну кризу; низку «кольорових» революцій змінювали «мережеві» революції, які потрясли цілі регіони, політичні та інші об'єднання. Економічні й фінансові центри за минулі п'ять років прийшли в стан міграції на Схід. Кризові процеси в найбільших країнах-партнерах України та об'єднаннях країн, наприклад в Європейському Союзі, переконливо демонстрували, що усталені способи організації демократичних суспільств також потребують реформування, що демократія – не застигла догма, а засіб та інструмент удосконалення суспільного життя.

Чи почули ми ці сигнали часу в щоденній парламентській метушні? Чи змогли оцінити зовнішні тектонічні зсуви?

Не впевнений в тому, що ми завжди давали адекватні відповіді на виклики та заклики доби і потреби безпосередньо українського суспільства.

На наших очах країна втрачала ціле п'ятиріччя свого розвитку та історії через неспроможне президентство, чвари серед вищого керівництва країни, його непередумані політичні та економічні рішення. Неуспіх, а потім і відвертий провал насаджуваних новацій в економіці, соціальному житті, організації суспільства, в гуманітарній сфері множили настрої розчарування і поглиблювали ерозію народної довіри до влади.

Інакше як авантюрами важко назвати катастрофічний для української економіки газовий контракт 2009 р., 15-процентний обвал ВВП, втрату величезної економічної зони на морських просторах в Чорному морі. На наших очах відносини зі стратегічним сусідом на Сході розпалювалися до точки кипіння,

а зі стратегічним партнером на Заході – Євросоюзом – охолоджувалися до нуля. Країна втрачала свої можливості, а ми, як вищий законодавчий орган влади України, з усією віддачею сил не зупиняли її сковзання до прірви, оскільки були втягнуті у з'ясування стосунків між тодішніми Президентом і Прем'єром.

За роки нашої каденції Україну струсили чотири виборчі кампанії: двічі парламентські, президентські та місцеві. Замість врівноваженого і спокійного сприйняття вибору народу, за яким у демократичних країнах приходять суспільна стабільність і розвиток країни, у нас же життя за принципом «від виборів до виборів» перетворило процеси в державі у політичний трилер, а роботу Верховної Ради – на кориду.

Оглядаючи п'ятиріччя Верховної Ради шостого скликання, є усі підстави констатувати, що в Україні за цей період відбулося два парламенти: парламент зразка 2007–2009 рр. і Верховна Рада 2010–2012 рр. І хоча склад Верховної Ради шостого скликання суттєво не змінювався, президентські вибори 2010 р. стали вододілом для самої суті і змісту її діяльності.

Перший став віддзеркаленням розбалансованості державної політики і самої держави, втрати керованості в країні на загальнодержавному і особливо місцевому рівнях. Відторгнення населенням лідерів, їх безпринципні війни, конфліктність у управлінні між центром і регіонами не могли не відбитися на ефективності роботи та авторитеті парламенту.

Верховній Раді України 2010–2012 рр. після нової розстановки політичних сил довелося нарівні з Президентом та новим Кабінетом Міністрів буквально «збирати» країну наново. Україна гостро потребувала законодавчої опори для того, щоб зупинити скочування держави в економічну прірву, закласти основи економічної, соціальної, політичної та суспільної стабільності, дати старт давно назрілим реформам, покласти край скандальним конфліктам у владі в центрі та на місцях. Коротко кажучи, йшлося про законодавчі гарантії реанімації всієї системи влади в державі, оживання країни та її економіки.

Це завдання Верховна Рада виконала. Виконала у тому вигляді як бачили це Президент і Кабінет Міністрів України.

Кілька цифр, які характеризують таку роботу. За п'ятирічний період у Верховній Раді України було зареєстровано 6455 законопроектів. З них розглянуто 5659, з яких 1484 – прийнято в цілому, 119 – в першому і наступних читаннях, направлені на доопрацювання або втрачені в інших проектах 285, відхилено та знято з розгляду 3771 законопроект.

Більше двох третин (66 %) всіх законопроектів були відхилені – це інтегральний показник для всієї Верховної Ради. Інакше виглядає доля ініціатив за авторством Президента України: 77 % поданих ним законопроектів прийнято. Більше 60 % проектів Кабінету Міністрів також отримали підтримку Верховної Ради. Законопроекти від народних депутатів виявилися аутсайдерами в статистиці парламентської ефективності – тільки 22 % з 4071 авторського де-

путатського проекту пройшли чистилище сесійної зали. Висновок простий – ця статистика віддзеркалює якість законодавчої роботи.

Зазначу, що переважна більшість найважливіших законів прийнята як раз в період 2010-2012 років. У цей же період Верховна Рада проходила внутрішню змістовну еволюцію: від розбалансованості і перманентного протистояння до високого ступеня лояльності і підтримки практично всього масиву ініціатив Президента та Уряду України. Важливо, щоб така ревність не перейшла межу, за якою втрачається сутність парламенту і парламентаризму. Не думаю, що Президент України та Уряд мають потребу в такому послужливому і догідливому парламенті. Ще менше він потрібен країні.

Важливо і те, що Верховна Рада України до останнього засідання зберегла свій голос – голос звучний, різкий, часто дратівливий для влади і більшості. Втім, це багато в чому голос наших виборців, які не хочуть чути одну думку, їм потрібні всі відтінки правди, якою б неприємною вона була для частини суспільства. Верховна Рада шостого скликання зберегла для народу цю трибуну багатоголосся і багатьох правд вустами народних депутатів. І в цьому її чималий внесок у підсумки нещодавніх парламентських виборів, нову багатолікість депутатського корпусу і майбутнє в парламенті багатьох депутатів всього політичного спектру України.

На завершення дозволю собі висловити кілька особистих оцінок і поглядів, від яких щоденно стримував себе протягом головування у Верховній Раді. У цьому залі в мене хіба що не стріляли впритул і в спину, тому сьогодні у мене є право прямо сказати дещо з того, що я думаю.

Українським народним депутатам властива цікава аномалія, яка майже не зустрічається в західних парламентах – підніматися до хмар не тільки над виборцями, народом в цілому, але і над своїми колегами. Найсумніше, що це вищення і звеличення себе самого поширюється і на власний інститут влади – парламент. Таке недоладне заниження значення Верховної Ради в порівнянні зі своєю власною значущістю, принизливі і часто зневажливі оцінки депутатами своїх колег – незбагнений для мене парадокс українського політикуму. Повна відсутність корпоративної відповідальності, корпоративного же патріотизму, помилкове відчуття політичної безкарності – хіба це не головні причини антиконституційної оренди карток для безтілесного і заочного голосування? Причини глибокої девальвації поваги до Верховної Ради у людей криється саме в безвідповідальному ставленні частини депутатського корпусу до своєї власної роботи, наївній самоомані деяких народних обранців у свій уявній святості. У цьому зв'язку нагадаю давню мудрість: «у святих є тільки минуле, у грішників – майбутнє».

Передбачаючи черговий потік отруйної критики після цих вибраних думок у голос, водночас зазначу: я щонайбільше відповідальний за нинішній рівень парламентаризму в Україні. Хоча Голова Верховної Ради за української ситуації і атмосфери – безсловесний представник всіх, крім себе самого. Він диригент

без палички і оркестру. Він заручник щоденного болісного вибору, звивистого пошуку компромісу, хиткої згоди між непримиренними і полярними поглядами.

Ця позиція вимушеної компромісності і лінії поведінки на порозуміння сприймається багатьма з вас і в суспільстві не як вияв політичної цілісності й сили, а як слабкість і безхарактерність. І я не настільки наївний, щоб не розуміти, що така роль згубна для політика.

Проте я ще і ще раз закликаю замислитися – за якими правилами далі повинні діяти українські політики. Потрібно знайти точку опори для поєднання зусиль з облаштування країни.

Не буде цього – не буде єдиної ефективної України. Коли демагогія починає серйозно сприйматися, це – передвісник біди.

Головним опонентом Голови Верховної Ради всі ці роки я був сам собі. Немає більшого критика дій і рішень Володимира Литвина, ніж Володимир Литвин. Але якою б жорсткою була ця критика із зали, зі сторінок ЗМІ або з глибин мого серця і душі, я твердо вірю: без діалогу, без свободи висловлювати погляди, без апеляції до розуму не може бути парламенту. Без парламенту не може існувати парламентаризм. Без парламентаризму немислима демократія. Без демократії – немислима й Україна. Упевнений: майбутнє України в широкому парламентаризмі, сильному парламенті, в зразковій демократії не на словах, а на практиці.

Вдячний всім друзям за допомогу й підтримку, дякую і всім недругам за те, що, стріляючи впритул словесно та в інший спосіб, не вистрілили реально у спину.

Дякую, шановні колеги, за співпрацю.

*(Офіційний портал Верховної Ради України
(<http://iportal.rada.gov.ua/news/Top-novyna/70630.html>). – 2012. – 6.12).*

Аналітика

Ю. Якименко, мл. науч. сотр. "СІАЗ" НБУВ

Участие В. Януковича в заседании Совета глав государств СНГ в Ашхабаде в отражении СМИ

5 декабря Президент Украины В. Янукович посетил Ашхабад, где принял участие в очередном заседании Совета глав государств СНГ. Нынешнее заседание совета стало итоговым мероприятием в рамках председательства Туркменистана в содружестве в 2012 г. Следующая встреча глав государств СНГ состоится в Беларуси, к которой перейдет председательство в 2013 г.

Мероприятие началось со встречи глав государств и правительств стран СНГ в узком кругу, а затем продолжилось в расширенном составе с участием членов делегаций.

Повестка дня саммита включала более 20 вопросов, при этом главной темой переговоров ожидаемо стала тема сотрудничества стран СНГ в экономической сфере.

Среди 20 различных документов, пакет которых был подписан по итогам мероприятия, – декларация глав стран-участниц СНГ о дальнейшем развитии всестороннего сотрудничества, соглашение о сотрудничестве в области организации интегрированного валютного рынка государств – участников международной организации, решение о перспективных направлениях развития объединенной системы ПВО государств СНГ, соглашение о сотрудничестве в материально-техническом обеспечении компетентных органов, ведущих борьбу с терроризмом и иными насильственными проявлениями экстремизма, соглашение об образовании Совета руководителей подразделений финансовой разведки государств СНГ и решение о председателе экономического суда СНГ. Кроме того, на заседании был подписан документ, касающийся сотрудничества стран-участниц в области связи и информатизации (напомним, именно сотрудничество в этой сфере было определено ключевой темой экономического взаимодействия в СНГ в 2012 г.). Также был утвержден план мероприятий по реализации протокола об утверждении положения об организации взаимодействия пограничных и иных ведомств стран СНГ в оказании помощи при возникновении и ликвидации кризисных ситуаций на внешних границах.

Участники саммита утвердили также положение о руководителе Антитеррористического центра СНГ и председателе Координационного комитета по вопросам противовоздушной обороны при совете министров обороны государств организации. Также было решено объявить 2013 г. годом экологической культуры и охраны окружающей среды в СНГ. На заседании в Ашхабаде также были подписаны решения о подготовке к празднованию 70-й годовщины Победы в Великой Отечественной войне и о деятельности Межпарламентской ассамблеи стран СНГ по укреплению интеграционного взаимодействия.

Среди других решений участников мероприятия – решение о председательстве в СНГ и о проведении очередного заседания Совета глав государств Содружества, которое планируется провести в Минске в октябре 2013 г.

В своем выступлении на саммите российский президент В. Путин сосредоточился на теме развития сотрудничества и пообещал коллегам по СНГ лоббировать их интересы на встречах больших «восьмерки» и «двадцатки». Он также выразил надежду, что аналогичным образом будут поступать и партнеры России по СНГ, в частности, Украина, которая в следующем году будет председательствовать в ОБСЕ.

«Не менее важно наращивать координацию по актуальным вопросам деятельности ОБСЕ. Нынешнее состояние дел в организации, к сожалению, не

внушают оптимизма. ОБСЕ давно пора прекратить обслуживать интересы отдельных стран, а сосредоточить свое внимание на объединительной повестке. Рассчитываем, что в качестве председателя ОБСЕ в 2013 г. Украина будет занимать именно такую позицию», – отметил В. Путин.

Кроме того, он поприветствовал стремление Узбекистана присоединиться к зоне свободной торговли и призвал все страны СНГ к участию в проекте ГЛОНАСС, «обеспечивающем безопасность транспортировки грузов».

Внимание отечественной прессы к состоявшемуся мероприятию было связано главным образом с итогами встреч украинского Президента с президентом РФ В. Путиным, президентом Казахстана Н. Назарбаевым, президентом Туркменистана Г. Бердымухамедовым и президентом Беларуси А. Лукашенко.

Интерес СМИ к встрече В. Януковича и В. Путина был подогрев заявлением пресс-секретаря президента РФ Д. Пескова, который, заявив, что между главами государств, к которым затем присоединился Н. Назарбаев, «состоялся весьма обстоятельный разговор», не уточнил, о чем шла речь в ходе встречи, поскольку, по его словам, разговор шел с глазу на глаз.

По мнению экспертов, президенты обсуждали газовый вопрос, давно являющийся камнем преткновения в отношениях Украины и РФ. В частности, речь шла о поисках альтернативного российскому топлива – транзите туркменского газа через Казахстан и Россию в Украину.

Позже В. Янукович подтвердил эти предположения, заявив, что «в повестке дня были вопросы удешевления транзита газа, возобновления закупок туркменского газа и вопросы тарифов зоны свободной торговли СНГ». «Мы обсуждали и эти вопросы, есть перспектива их решения, нужно работать в этом направлении», – сообщил Президент.

Кроме того, как рассказал В. Янукович, во время встречи с президентом РФ В. Путиным речь шла о том, что «наши предложения, которые мы обсуждаем уже несколько лет подряд, сводятся к тому, что нам нужно присоединиться к некоторым положениям Таможенного союза, к тем правилам, которые есть в Таможенном союзе, и мы должны с ним считаться». По словам украинского Президента, товарооборот Украины со странами Таможенного союза (ТС) превышает 60 млрд долл., поэтому «задуматься над этим и найти решение – это наша обязанность». В. Янукович подчеркивает, что страны, входящие в Таможенный союз, являются одними из крупнейших торговых партнеров Украины, и игнорировать этот факт Украина не имеет права. Президент также отметил, что вступающие в силу с нового года более 30 новых положений в рамках деятельности Таможенного союза непосредственно касаются Украины и ее товаров. «Мы хорошо понимаем, если мы не найдем инструментов сотрудничества с Таможенным союзом, мы много потеряем. Сегодня это является недопустимым для экономики Украины. Наши предложения, которые мы обсуждали уже несколько лет подряд, сводятся к тому, что нам надо присоединиться к некоторым положениям Таможенного союза, к тем правилам, кото-

рые есть в Таможенном союзе, и мы с ними должны считаться», – заявляет В. Янукович, подчеркивая, что Украина будет нести потери, если не будет считаться с некоторыми правилами Таможенного союза, «равно как будет терять и Таможенный союз».

Однако, несмотря на эти заявления, украинское руководство продолжает с осторожностью относиться к развитию сотрудничества в рамках ТС. Так, по итогам Ашхабадского саммита В. Янукович отказался подписать соглашение об организации интегрированного валютного рынка, в котором будут участвовать страны-участницы Таможенного союза, которое 5 декабря подписали Россия, Беларусь, Казахстан, Армения, Киргизия и Таджикистан. Документ предусматривает, что на территории стран – участниц соглашения можно будет совершать обменные валютные операции напрямую без промежуточного пересчета на доллары или евро. «Его практическая реализация позволит нам реализовывать коммерческие планы в национальных валютах, поможет банкам наших стран эффективно выстраивать свою работу и послужит укреплению макроэкономической стабильности в регионе», – так прокомментировал значение документа президент РФ В. Путин.

Администрация украинского Президента от комментариев на этот счет воздержалась. Но уполномоченный Кабмина по вопросам сотрудничества с Россией, странами СНГ и ЕврАзЭС В. Мунтиян заявил что отказ В. Януковича подписать соглашение связан с возражениями Нацбанка, хотя, как сообщают СМИ со ссылкой на источник в НБУ, Нацбанк не участвовал в подготовке этого соглашения.

Как считают некоторые эксперты, проведение транзакций в национальных валютах разных государств не всегда приемлемо, поскольку многие национальные валюты являются «неликвидными и нестабильными», как, например, белорусский рубль. Но, по их словам, в соглашении есть и позитивные моменты, например, снятие ограничений при конвертации, поскольку сейчас у Украины большой оборот с Россией, и расчеты в рублях позволили бы сократить объем транзакций в долларах, что снизило бы нагрузку на курс.

Тем временем, заявления В. Януковича о необходимости сотрудничества с Таможенным союзом вызвали неоднозначную реакцию в украинских политических кругах. Жестко на это отреагировали, в частности, представители оппозиции. Так, по сообщению пресс-службы партии «Фронт змін», глава совета ОО «Батьківщина» А. Яценюк подчеркнул, что заявление Президента о том, что Украина может присоединиться к некоторым положениям Таможенного союза является еще одним поводом для объявления импичмента В. Януковича.

«Курс на европейскую интеграцию определен законом об основах внутренней и внешней политики Украины, и этот курс не подлежит дискуссии ... Европейский союз и Таможенный союз – это взаимоисключающие понятия, это разные ценности, разные цели и кардинально разные пути развития Украины», – заявляет политик. Оппозиция, по его словам, выступает за

европейскую интеграцию Украины, за подписание Соглашения об ассоциации с Европейским союзом включительно с Зонай свободной торговли, за безвизовый режим между Украиной и ЕС для свободного въезда украинских граждан в страны Евросоюза.

Как подчеркивает А. Яценюк, «на пути к подписанию с ЕС Соглашения об ассоциации стоит вопрос правовой реформы и прекращения политических преследований Ю. Тимошенко и Ю. Луценко. Но эти вопросы можно решить». Говоря об украинско-российских отношениях, политик заявляет, что Украине нужна полноценная и взаимовыгодная Зона свободной торговли с Россией и странами СНГ, а не «соглашение о зоне торговой войны, которое подписал Премьер Н. Азаров».

Таким образом, в оппозиции считают, что вступление Украины в Таможенный союз противоречит Конституции и законам Украины, а позиция Президента является основанием для его импичмента.

Тема отношений с Таможенным союзом обсуждалась также на встрече В. Януковича в Ашхабаде с президентом Беларуси А. Лукашенко. В ходе этой короткой встречи стороны обсудили также вопросы двустороннего сотрудничества Украины и Беларуси.

По результатам встречи президент Беларуси А. Лукашенко заявил на расширенном заседании совета глав государств СНГ о том, что В. Янукович приглашает лидеров стран СНГ посетить Чернобыль, где строится укрытие для реактора, на котором 26 лет назад произошла катастрофа. «Реализация проектов в области экологической культуры и охраны окружающей среды – эту тему особенно актуализировал Президент Украины Виктор Федорович Янукович, пригласив глав государств на площадку Чернобыля, где сегодня создается уникальное сооружение – строится укрытие реактора, на котором произошла катастрофа», – сказал А. Лукашенко.

Вопросы двустороннего сотрудничества стали также темой встречи В. Януковича с президентом Туркменистана Г. Бердымухамедовым.

По словам украинского Президента, «непростая экономическая ситуация в мире требует активизации торгово-экономического взаимодействия между Украиной и Туркменистаном». Решению этой задачи, по его мнению, будет способствовать заключение соглашения о зоне свободной торговли. В. Янукович отметил, что сегодня все существующие между сторонами договоренности находятся на стадии реализации. Позитивной динамике в развитии двусторонних отношений, по его убеждению, способствует также работа Совместной межправительственной украинско-туркменской комиссии по экономическому и культурно-гуманитарному сотрудничеству. В свою очередь президент Туркменистана отметил, что дружеские отношения двух стран имеют перспективы дальнейшего развития. «Мы будем и впредь укреплять наши отношения. У нас есть взаимопонимание и доверие по всем вопросам», – заявил Г. Бердымухамедов. Он также подчеркнул, что сейчас Украина и Туркменис-

тан готовя́т к підписанню ряд документів для рішення «цього́ ряду міжгосударственных вопросов, отвечающих вызовам времени». Главы государств также отметили позитивную динамику развития торгово-экономических связей между Украиной и Туркменистаном и перспективы увеличения товарооборота между странами.

Кроме того, стало известно, что стороны договорились о будущем государственном визите В. Януковича в Туркменистан. «Мы договорились, что мой государственный визит состоится в первой декаде февраля 2013 г.», – заявил В. Янукович после встречи с Г. Бердымухамедовым. До этого, по словам главы Украинского государства, рабочая группа должна наработать перечень вопросов, которые будут рассматриваться во время визита.

Говоря об итогах своего визита в Ашхабад, В. Янукович заявил, что «участники Совета глав государств СНГ во время заседания в Ашхабаде 5 декабря обсудили современные вызовы, стоящие перед странами в условиях мирового экономического кризиса». «Мы хорошо понимаем, что мировой экономический кризис затрагивает каждую страну. Как от него защититься, какие есть для этого инструменты, как можно активизировать наши усилия, чтобы найти возможность компенсировать те потери, которые несет каждая страна на мировых рынках. Об этом шла речь в разных форматах», – сообщил президент. По словам В. Януковича, в данном случае речь идет прежде всего о внешнеэкономических отношениях и ведении внешней торговли. «Нам надо теснее координировать наши общие действия, чтобы как можно эффективнее использовать наши отношения в рамках формата СНГ и в рамках двусторонних отношений между странами. Это главная тема, которая была на саммите», – подчеркнул глава государства.

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Кримський чинник українсько-російських відносин: деякі аспекти

Останнім часом український інформаційний простір активно поповнюється новинами стосовно ситуації в Автономній Республіці Крим. Однією з найпомітніших серед них стала заява экс-президента Криму Ю. Мешкова, оприлюднена 16 листопада. Колишній очільник автономії, який нині проживає в Москві, оголосив про намір домагатися незалежності півострова від України і вступу його до Митного союзу Росії, Білорусі і Казахстану. Нагадаємо, що Ю. Мешков здобув перемогу на виборах президента Республіки Крим у лютому 1994 р., одержавши 72,9 % голосів. Політичною платформою

Ю. Мешкова став курс на зближення з Росією аж до приєднання до РФ. Зокрема, він мав намір ввести у Криму рублеву зону, укласти з Росією військово-політичний союз, надати кримчанам російське громадянство, а також запровадити на півострові московський час. Однак через жорстку протидію як з боку Києва, так і з боку внутрішньокримської опозиції було зреалізовано лише одну обіцянку – перехід на московський час – який було скасовано через рік.

Своїє посади перший і останній президент Криму позбувся 17 березня 1995 р., коли Верховна Рада ухвалила, а Президент Л. Кучма підписав Закон «Про скасування Конституції і деяких законів Автономної Республіки Крим», згідно з яким Республіка Крим, яка існувала впродовж 1992–1995 рр., перетворювалася на Автономну Республіку Крим (АРК) як адміністративно-територіальну одиницю в складі України. Конституція республіки, ухвалена в 1992 р., скасовувалася, а пост Президента, відповідно, ліквідувався. Після цього Ю. Мешков залишив Україну, отримав російське громадянство і оселився в Москві.

2 липня 2011 р. Ю. Мешков після 16 років відсутності прибув в Україну на територію Автономної Республіки Крим, де зробив кілька заяв, які українська влада розцінила як заклики до порушення територіальної цілісності України. 14 липня 2011 р. Адміністративний суд Криму прийняв рішення про депортацію Ю. Мешкова з Криму, заборонивши йому перетинати український кордон упродовж п'яти років.

У заяві від 16 листопада йдеться про те, що Ю. Мешков продовжує вважати себе «єдиним і легітимним чинним Президентом Республіки Крим», а тому «готовий вести переговори про вступ Республіки Крим до Митного союзу Росії, Білорусі і Казахстану». За його словами, це дасть змогу залучити до кримської економіки «значний потік інвестицій» і, зрештою, «врятує народ Криму від катастрофічно зростаючого падіння рівня життя».

На переконання Ю. Мешкова, «Конституція Республіки Крим, ухвалена в травні 1992 р., ніколи не скасовувалася Верховною Радою автономії. Цей факт засвідчений у відповіді голови Постійної комісії Верховної Ради Криму з нормотворчої діяльності, організації роботи парламенту та зв'язків з громадськістю К. Бахарєва на звернення Народного фронту «Севастополь – Крим – Росія». «Рішення про скасування Конституції Республіки Крим 6 травня 1992 р. Верховною Радою Криму не ухвалювалось», – повідомляється в офіційному документі кримського парламенту.

Таким чином, стверджує экс-президент Криму, є документальне підтвердження того, що процедури скасування Конституції Республіки Крим від 6 травня 1992 р. досі не дотримано. Тому нині в автономії легітимною може вважатися тільки одна Конституція – від 6 травня 1992 р., і до її скасування «друга» «Конституція АРК» у редакції 1998 р. – незаконна.

Тому, відповідно до ст. 10 Конституції від 6 травня 1992 р., Республіка Крим може самостійно вступати у відносини з іншими державами та ор-

ганізаціями, здійснювати з ними на основі договорів і угод взаємовигідне співробітництво в економіці, культурі, охороні здоров'я, освіті, науці та інших сферах. Згідно зі ст. 125, президент Республіки Крим представляє Республіку Крим у міждержавних і міжнародних відносинах, а також веде переговори і підписує договори й угоди з іншими державами, які вступають в дію після їх ратифікації Верховною Радою Криму. «З метою подолання найглибшої соціально-економічної кризи, що вразила Крим за роки української незалежності, запобігання подальшого катастрофічного падіння рівня життя народу Криму, я, Мешков Юрій Олександрович, як єдиний і легітимний діючий президент Республіки Крим, відповідно до даних мені конституційних повноважень, закріплених у Конституції Республіки Крим від 6 травня 1992 р., і на підставі підсумків проведеного 20 січня 1991 р. загальнокримського референдуму готовий вести переговори про вступ Республіки Крим у Митний союз Росії, Білорусі і Казахстану», – ідеться в заяві Ю. Мешкова. «Вступ Республіки Крим до Митного союзу дасть змогу залучити в економіку Криму значний потік інвестицій, відродити насамперед курортно-рекреаційний комплекс республіки, істотно знизити вартість споживаних Кримом енергоносіїв, що, у свою чергу, врятує народ Криму від катастрофічно наростаючого падіння рівня життя», – вважає перший президент Криму.

Більшість кримських політичних експертів скептично поставилася до здатності Ю. Мешкова радикально вплинути на ситуацію в Криму і довкола нього. Зокрема, політолог Н. Джелял вважає, що пропозиції Ю. Мешкова мають «міфічний» характер і їх неможливо реалізувати. Разом з тим експерт не виключає, що экс-президент Криму є несамотійною фігурою. «Можливо, Мешков діє за вказівкою одного з федеральних стратегічних відомств Росії. Схоже, він перевіряє певний ґрунт і в Криму, і в Україні – населення та політиків – щодо входження до євразійських структур», – зазначив Н. Джелял. На думку експерта, «голос Мешкова з Москви – це сигнал Путіна Януковичу».

Голова Асоціації політологів Криму О. Форманчук теж відзначає маргінальність і несамотійність Ю. Мешкова як політичної фігури. Він каже, що той зі своєю радикальною заявою дивним чином потрапив у провідний після виборів в Україні «інформаційний струмінь» щодо радикалізації політики. О. Форманчук згоден з Н. Джелялом, що це – певний сигнал діючому Президенту України. Але політолог пропонує поглянути на чергову появу Ю. Мешкова в інформаційному полі з прицілом на 2015 р. – рік президентських виборів в Україні.

«Це будуть ключові для України президентські вибори. Майбутня фігура українського Президента, безумовно, цікавить Росію. І ми знаємо проєкт Медведчука, який активно включився в цю кампанію. А ось такі маргінальні сили, які представляє Мешков, просто будуть залучати, з одного боку, як політичний подразник, з іншого – як якийсь мобілізаційний електоральний ресурс», – зазначає О. Форманчук.

Варто зазначити, що Російська Федерація, попри неодноразові заяви окремих політиків про незаконність передачі Криму Україні за часів М. Хрущова, ніколи офіційно не висувала претензій ні щодо Криму, ні щодо Севастополя. Це, однак, не заважало досить ефективно використовувати фактор Криму в українсько-російських відносинах. Основними точками впливу російської сторони у різні часи були або питання територіальної приналежності Криму, або розмежування Керченської протоки, або перебування Чорноморського флоту. Зокрема, 2003 р. російський уряд підтримав спробу губернатора Краснодарського краю відновити сухопутне сполучення між територією краю та островом Коса Тузла, тим самим пересунувши на користь Росії український кордон на цій невеликій, але важливій з економічного та стратегічного погляду ділянці. Хоча ця спроба скінчилася невдало для російської сторони, вона продемонструвала рішучість Росії вирішити на свою користь проблему розмежування Керченської протоки, згоди з приводу якої сторони не дійшли й досі.

Значною мірою поширенню російського впливу в Криму сприяє перебування у Севастополі флоту Російської Федерації. Він є певним ідеологічним, моральним підживленням ностальгії за Радянським Союзом, яку всіляко підігрують російські кола. Ці настрої поширюються не в останню чергу завдяки тому, що, наприклад, з 382 тис. населення Севастополя 113 тис. – це пенсіонери, серед яких близько 90 тис. – військові пенсіонери, що служили ще в Радянському Союзі і мають старі ідеологічні установки.

Крім того, на території півострова існують проросійські організації, які сповідують сепаратизм і хочуть відокремити Крим від України і приєднати до Росії. Існують подібні сили і в самій Російській Федерації. Свідченням цьому є навіть рішення Держдуми відносно того, що Крим і Севастополь – це російські території.

Днями етнополітична ситуація у Криму знову загострилася. 1 грудня близько сотні невідомих розгромили кілька десятків тимчасових будинків, зведених репатріантами на самовільно зайнятій земельній ділянці неподалік Сімферополя. Згодом зловмисники напали на місце будівництва Великої соборної мечеті на околиці міста, закидавши будиночок охорони пляшками із запалювальною сумішшю.

Один із лідерів меджлису кримськотатарського народу, керівник фракції «Курултай-Рух» у Верховній Раді АРК **Р. Чубаров** заявив, що правоохоронні органи зобов'язані дати відповідь на питання, хто стоїть за загостренням етнополітичної ситуації в Криму, що сталося у ці вихідні.

Р. Чубаров також нагадав, що за кілька днів до цих інцидентів депутат кримського парламенту від Партії регіонів О. Ковітіді у своєму виступі на пленарному засіданні сесії не згадала кримських татар у переліку тих етносів, яких несправедливо, на її думку, вислали з півострова. Це викликало нарікання і протести кримськотатарської спільноти. Згодом один із активістів російського націоналістичного руху **О. Родивілов** заявив, що проросійські ак-

тивісти «винесуть на вилах» кримських татар із зайнятих останніми земельних ділянок.

За словами Р. Чубарова, він «не може стверджувати, що хтось все це одночасно спланував». Водночас він не вірить, що це випадковість. Він припустив, що «такий зв'язок може бути» і тоді це може призвести до «серйозної дестабілізації» в Криму.

Відповідальність за напад на саомбуди взяло на себе керівництво партії «Руська єдність». Її лідер, депутат кримського парламенту **С. Аксьонов**, сказав, що партійні активісти лише допомогли власникам земельних наділів «у нелегкій справі» знесення «незаконних будівель».

Водночас кримський експерт, керівник Таврійського інституту регіонального розвитку **А. Клименко** висловив думку, що замовників цих акцій слід шукати за межами «не лише Криму, але й, загалом, України». «Жодна політична сила в Криму нездатна вночі (такого взагалі нікого не було в кримській історії) підняти сотню людей і вивести їх на руйнування будівель. Для цього потрібні немалі кошти, і таких грошей кримські політичні структури платити не звикли», – сказав експерт.

На його думку, за цим, «імовірно, стоять іноземні спецслужби». Він не виключає, що їхня мета – масштабна дестабілізація ситуації в Криму, а можливо, й загалом у країні, і тому до розслідування інцидентів, напевно, має долучитися не лише міліція, а й СБУ.

Р. Чубаров повідомив, що у зв'язку з ускладненням ситуації на позачергове засідання зібрався меджлис кримськотатарського народу, який виробляє тактику дій кримських татар у цій ситуації, однак поки результати цього засідання не відомі.

Водночас експерти в Криму зазначають, що представники всіх народів, що населяють півострів, звикли до сусідства і налаштовані миролюбно і доброзичливо. «Це курортна зона. Ніхто не хоче конфліктів, кожен розуміє: від того, чи буде тут спокійно і мирно, чи прийдуть туристи, залежить рівень життя його родини – російської, української, кримськотатарської», – говорить керівник Інституту української політики К. Бондаренко. Він додав, що кримські татари є, можливо, найспокійнішим і найпрацьовитішим народом в усьому ісламському світі, а тому з ними легко уживаються представники інших національностей.

Але кримські татари кажуть, що страждають через власну толерантності та терпіння. Коментуючи дані Харківської правозахисної групи, М. Джемільов раніше відзначив, що потурання місцевої влади та правоохоронних органів, що закривають очі на випадки ксенофобії та ісламофобії, рівносьильне дискримінації кримських татар. Рішення проблеми лідер меджлису бачить в інтеграції свого народу в органи влади в Криму: «Якщо кримські татари становлять 13 % населення, а в органах влади їх тільки 3 %, то ті, хто нас не любить, почувують себе впевнено і творять беззаконня». У середовищі кримських татар уже з'явилися

радикальні організації, які звинувачують меджліс в бездіяльності і заявляють про готовність рішуче відстоювати права свого народу.

Чорноморський флот РФ є каталізатором багатьох конфліктогенних факторів. Скажімо, є інформація, що розкол серед татар створений і фінансований Російською Федерацією. У ньому брали участь деякі співробітники ЧФ, зокрема В. Лисенко, російський дипломат, який відповідав за Чорноморський флот у Севастополі. Він був проголошений персоною нон-грата і висланий з України через намагання втрутитись у ситуацію кримськотатарського народу. Звичайно, що ЧФ підтримує і прямо, і опосередковано ці сепаратистські рухи. Наприклад, проросійська організація «Русская община Севастополя» з досить ксенофобськими настроями випускає газету з однойменною назвою, редакція якої перебуває у штабі Чорноморського флоту.

Поширеною у Криму є думка про те, що ЧФ робить значний внесок до бюджету Криму, тому його перебування на території автономії є надзвичайно для неї корисним. Однак, як запевняє директор розташованого у Севастополі Центру «НОМОС» С. Кулик, внесок ЧФ є, але він не такий великий і значний, як його намагається представити російська пропаганда. «Сьогодні на об'єктах флоту працює близько 14 тис. громадян України, які працюють як вільнонаймані – кухарі, завідувачі складами і таке інше, на цивільних посадах. Звичайно, виходячи з того, що в середньому кількість працездатного народу в Севастополі 180 тис., – це крапля в морі. Більше того, на флоті постійно відбувається скорочення. По-друге, певна частка податкових надходжень іде до міського бюджету, але вона становить лише 15 % бюджету. Заборгованість ЧФ перед пенсійним фондом становить 12 млн грн, і борг зростає. На підприємствах флоту постійна затримка заробітної плати, і сьогодні це майже 10 млн грн. Тому говорити, що місто Севастополь живе за рахунок флоту, не зовсім коректно».

Більше того, російська сторона заявила про «необхідність припинення стягування українською владою податків на вантажі, що надходять виключно для підтримки життєдіяльності Чорноморського флоту Російської Федерації, що дислокується на території України, оскільки для цього немає не тільки жодних правових підстав, а й робиться це з порушенням законодавства України».

За словами заступника голови департаменту інформації і преси МЗС Росії М. Захарової, за останні три роки таким чином було стягнуто зборів на 1 млрд руб. (понад 30 млн дол.). У МЗС Росії вважають, що «таку практику слід припинити», додала вона.

Нещодавно Міністерство закордонних справ Російської Федерації заявило, що Севастопольська митниця утримує під своїм контролем понад 14 тис. т дизельного пального, необхідного для виконання флотом поставлених перед ним завдань. Коментуючи цю заяву, прес-служба Державної митної служби України повідомила, що Чорноморський флот Російської Федерації не має підстав

користуватися податковими пільгами при ввезенні на митну територію України товарів для військових формувань, зокрема дизельного пального.

У Держмитслужбі зазначають, що Чорноморський флот Росії здійснює свою діяльність на території України відповідно до угоди між Україною і Російською Федерацією. При цьому ні законодавство України, ні міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, не припускають надання пільг при ввезенні на митну територію товарів, що приходять на адреси військових формувань Чорноморського флоту РФ. Угода встановлює, що Чорноморський флот Росії повинен платити податки відповідно до законодавства України.

У зв'язку з цим Державна митна служба наполягає на сплаті всіх необхідних митних платежів і зборів при імпорті Чорноморським флотом Росії дизельного пального.

За словами С. Кулика, через перебування на території Криму збройних сил іншої держави регіон втрачає значну частину інвестицій. Інвестори звертають на це увагу. Потім ніхто не рахує те, що 14 тис. людей, які працюють у ЧФ, виключені з народного господарського комплексу Севастополя. Тобто вони нічого не роблять для Криму.

Водночас українська політика на півострові, констатує С. Кулик, не послідовна і не продумана. Наприклад, у Севастополі ще на початку незалежності було створено Український культурний центр, однак він на околиці, і всі заходи, що там відбуваються, зачіпають дуже малу кількість людей. Разом з тим у Криму широко представлена російська культура. За літо сюди приїжджає на гастролі близько 20 російських творчих колективів. Водночас у Севастополі немає українського театру.

Російський фактор присутній також в освітній сфері Криму. Зокрема, філія Московського державного університету в Севастополі за російськими програмами навчає економістів, журналістів, істориків, фахівців з комп'ютерних систем та ін. Ці програми зацентровані на позитивній участі Росії в історичних подіях, несуть в собі певне ідеологічне навантаження. Випускники Московського університету мають досить високий рівень підготовки, і основна їх частина працює у кримських ЗМІ, органах державної влади, наукових установах. Україна ж так і не спромоглась організувати філіал Києво-Могилянської академії або Київського університету. На сьогодні існує лише філіал Банківської академії. Однак це не той напрям в освіті, що може зрушити гуманітарні питання.

Попри всі згадані впливи, сьогодні населення Криму і Севастополя все більше ідентифікує себе з Україною, з громадянами України. І навіть такі речі, як українська символіка, мова, уже не викликають негативного ставлення.

Дослідження соціологічної групи «Рейтинг», яке було проведене у серпні нинішнього року, говорить про те, що абсолютна більшість громадян України проти відділення якої б то не було частини держави. Зокрема, не підтримують відокремлення від України Галичини (84 %), Криму (90 %), Донбасу (90 %). «Водночас відділення Галичини вважають доцільним лише 5 % українців,

при цьому менше 1 % на заході, проте більше 10 % – у Донбасі і на півдні» (<http://news.liga.net/ua/news/politics>).

Натомість у Криму ініціативу розколу підтримали б лише 3 %, менше 1 % – на Заході, 4 % – у Донбасі та одночасно кожен десятий – на Півдні.

Підтримують відділення Донбасу лише 2% жителів України, на Заході – 2 % і одночасно 8 % – у самому Донбасі.

«Таким чином, складається ситуація, коли жителі самої Галичини своє гіпотетичне відділення від України категорично не підтримують, проте це частково підтримують на Донбасі і Півдні України, у першу чергу прихильники КПУ, менше – Партії регіонів. Мешканці заходу, центру, півночі і сходу країни не підтримують відділення ніяких територій, але в Криму є певна підтримка відділення своєї території від України, так само як і на Донбасі своєї. Однак такі настрої далеко не домінують, абсолютна більшість наголошує на необхідності збереження територіальної цілісності всієї країни», – зазначають соціологи.

Слід зазначити, що суспільством не сприймається й ідея федералізації як така, що є об'єктивно зумовленою та ефективною для вирішення наявних проблем. Вересневим опитуванням 2012 р., проведеним Центром ім. Разумкова, встановлено, що лише 12,3 % громадян позитивно ставляться до цієї ідеї, тоді як 62,3 % висловили негативне ставлення, 25,4 % не визначилися. При цьому спостерігається тенденція до зниження рівня суспільної підтримки такої ідеї – у квітні 2005 р. її підтримували 19,5 % громадян, а не підтримували – 59,2 %.

Коли ж ідеться про конкретні варіанти запровадження в Україні федеративної форми державного устрою (відокремлення певних регіонів, встановлення їх автономії чи створення на їх базі нових незалежних держав), то рівень суспільної підтримки ідеї федералізму ще більше знижується. Наприклад, ідею створення незалежної держави у південно-східних областях України підтримує 3,6 % громадян, а не підтримує – 79,4 %; ідею створення незалежної держави у західних областях України підтримує 5 %, а не підтримує – 78,8 %.

Загалом, федеративний шлях державного розвитку України підтримує лише 7,4 % громадян (2005 р. таких було 12,2 %), тоді як унітарний – 64,5 % (41,4% з них бачить Україну унітарною державою з тими повноваженнями регіонів, які є нині, 23,1 % – унітарною державою з розширеними повноваженнями регіонів).

Тож з огляду на фактичну неможливість відокремлення Криму від України як самостійної держави заява Ю. Мешкова про відокремлення Криму та його вступ до Митного союзу виглядає виключно як піар-хід. Вона не може розглядатися як черговий важель економічного тиску Росії для втягування України до Митного союзу.

Варто нагадати, що українська влада досі стримано реагували на заклики вступити до МС. Ще на початку 2010 р., незабаром після зміни влади в країні, Адміністрація Президента України заявила, що питання про приєднання до Митного союзу на порядку денному не стоїть. Нещодавно, щоправда, посол

України в РФ В. Сльченко заявив, що приєднання все ж можливе, якщо в Євросоюзі, на співпрацю з яким орієнтується офіційний Київ, триватиме криза. «Нам хотілося б бачити Україну в Європейському Союзі – у такому, яким він був позавчора. Те, що відбувається в євроні зараз, змушує задуматися», – відзначив дипломат під час спілкування зі студентами Московського державного лінгвістичного університету.

Утім, наступного ж дня директор департаменту інформаційної політики МЗС України О. Волошин запевнив, що Україна не розглядає питання про вступ до Митного союзу, проте продовжує пошуки можливого формату співпраці з цією організацією. «Ми просимо не створювати непотрібну інтригу навколо висловлювань посла України в Росії В. Сльченка, який є досвідченим дипломатом, який не зник давати однозначні прості відповіді на складні питання», – сказав О. Волошин.

Також він зазначив, що українське законодавство закріпило пріоритетність євроінтеграційного напрямку, що відображає волю більшості українців. «Питання про вступ до Митного союзу сьогодні не стоїть на порядку денному української зовнішньої політики. Говорити про те, що буде в тривалій перспективі, ми на сьогодні не вважаємо за доцільне», – підкреслив представник МЗС.

О. Волошин також додав, що Київ зосереджений на знаходженні такої форми взаємодії з Митним союзом, яка б зберегла й укріпила можливості українських експортерів на цьому величезному за значущістю ринку. «Одночасно завданням номер один для МЗС є підписання угоди про асоціацію з Євросоюзом, зокрема створення зони вільної торгівлі», – повідомив дипломат.

Разом з тим вище керівництво нашої держави не має однозначної позиції щодо перспектив вступу України до Митного союзу. Зокрема, позиція Президента щодо вступу України до Митного союзу протягом року змінилася в бік «зближення» до об'єднання. Так, у січні В. Янукович заявляв, що Україна ще не готова вступати до Митного союзу, і додавав, що розглядатиме питання про можливість приєднання до об'єднання не раніше ніж через рік. Проте вже у травні В. Янукович вирішив, що Україна зацікавлена в налагодженні співробітництва з Митним союзом і виступає за розвиток секторального співробітництва з об'єднанням у рамках єдиного економічного простору (Росія, Казахстан, Білорусь). У липні він підкреслив, що уважно вивчає діяльність Митного союзу і сподівається на зближення у принципах співпраці з членами об'єднання.

Під час останньої зустрічі з президентом Росії В. Путіним В. Янукович заявив, що співпраця з Митним союзом буде приносити користь українським товаровиробникам. «Ми повинні глибину цих відносин збільшувати, це буде приносити економіці лише користь», – наголосив Президент.

Прем'єр-міністр М. Азаров на початку року припускав, що Україна приєднається до Митного союзу в рамках єдиного економічного простору у форматі «3+1». Пізніше він наголошував, що виключає можливість співпраці України з об'єднанням поза цією формулою. У жовтні Прем'єр заявив, що

приєднання до Митного союзу в цілому відповідає національним інтересам України, оскільки близько 40 % міжнародного товарообігу України припадає на країни, що входять до Митного союзу. Але, з іншого боку, за словами М. Азарова, 30 % міжнародного товарообігу припадає на країни Євросоюзу і, відповідно, приєднання до зони вільної торгівлі з ЄС і політична асоціація з ЄС теж відповідає національним інтересам України.

Відтак він зазначив, що Україна не хоче обирати між Митним союзом і зоною вільної торгівлі з ЄС, а хоче працювати з усіма, у тому числі і з країнами Азії.

У свою чергу міністр енергетики і вугільної промисловості Ю. Бойко запевнив, що Україна не торгуватиметься з Росією з приводу вступу до Митного союзу в обмін на зниження ціни на газ. Натомість, віце-прем'єр міністр С. Тігіпко не вірить, що Україна отримає дешевий газ без вступу до Митного союзу.

Перший віце-прем'єр В. Хорошковський наголошує на тому, що питання вступу України до Митного союзу Росії, Білорусі і Казахстану перебуває поза законом, однак ми не можемо відмовлятися від взаємовигідних економічних зв'язків зі східними партнерами.

Повертаючись до Криму, слід зауважити, що, на думку експертів, конфліктогенні питання цього регіону можуть бути вирішені українською владою шляхом формування такої кримської політики, яка б все більше втягувала Крим у проукраїнську орбіту, створюючи ще більш істотні стимули для існування в складі України та зменшуючи його тяжіння до Москви. Крим має величезний потенціал, яким треба розумно скористатись, надавши при цьому адекватну державну підтримку місцевій економіці, бізнесу, туризму – політичну, законодавчу, фінансову, культурну. Не останню роль у цьому процесі може зіграти намагання обмежити зовнішній вплив на ці процеси, за відсутності якого настрої серед населення Криму стали більш урівноваженими.

С. Горювая, науч. сотр. ФПУ НБУВ, канд. наук по соц. коммуникациям

Ситуация с договором о строительстве «LNG-терминала»: махровый непрофессионализм или «рука Кремля»?

26 ноября глава Государственного агентства по инвестициям и управлению национальными проектами Украины В. Каськив подписал соглашение между своим ведомством и компаниями Gas Natural Fenosa и Enagas о строительстве «LNG-терминала» в Черном море. От испанской компании Gas Natural Fenosa свою подпись ставил Джорди Сарда Бонвеи. Стоимость сделки оценивалась

приблизительно в 1 млрд долл. Подписывались документы в присутствии Премьер-министра Украины Н. Азарова и министра энергетики и угольной промышленности Ю. Бойко.

Однако в тот же день, как информируют СМИ, информационное агентство Reuters распространило комментарий Enagas, согласно которому компания не подписывала с Украиной никаких договоренностей. «Инвестиции в этот проект не входят в планы Enagas», – говорится в комментарии испанской компании. Примечательно, что на ее сайте новостей об украинском скандале нет – последнее обновление в новостной ленте датируется 23 октября.

То же информационное агентство – Reuters – распространило и заявление Natural Gas, согласно которому компания не подписывала договоров с Украиной (<http://podrobnosti.ua/analytics/2012/11/30/873746.html>, 30.11.2012).

СМИ также проинформировали о том, что журналист блога издания Financial Times сообщил, что от имени Gas Natural Fenosa соглашение было подписано мужчиной, говорящем на испанском. Издание отметило, что В. Каськив и его подчиненные называли его Джорди Садра Бонвеи. Однако официальные лица Gas Natural Fenosa утверждают, что ими не было подписано никаких соглашений с Украиной, имя Сарда Бонвеи им неизвестно и он не является представителем их компании или дочерней. В официальном заявлении компании сказано, что они не подписывали ни одного контракта относительно инвестиций в LNG-терминал в Украине или касательно руководства консорциумом по строительству данного терминала.

Со своей стороны украинские политики настаивают, что соглашение все же было подписано. В. Каськив заявил о своей уверенности в том, что Бонвеи представляет интересы Gas Natural Fenosa. Вместе с украинскими официальными лицами он заявил, что переговоры с испанской компанией проводились, но сами представители Gas Natural Fenosa это отрицают (<http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/ukraine/entry1008145206.html>, 28.11.2012).

В. Каськив рассказал, что причиной обнародования информации о возращении испанской компанией Gas Natural Fenosa своего участия в разработке LNG-терминала являются технические неувязки, пишут СМИ. Кроме всего прочего, В. Каськив заявил, что в любом случае наша страна не теряет никаких денег. «Возможный отказ испанской компании от участия в проекте принципиального значения иметь не будет. Тем более что подписанное соглашение не предусматривает какого бы то ни было эксклюзива перед другими партнерами проекта», – сказал он. В. Каськив напомнил, что Gas Natural Fenosa все же принимала участие в этом проекте и именно она выиграла тендер на проект терминала. Слова В. Каськива подтверждаются публикацией на сайте компании. Что же касается таинственного Бонвеи, то В. Каськив уверяет: «Директор Gas Natural Eigure из Германии господин Томас Раукауф и господин Джорди Сарда Бонвеи, подпись которого и стоит под соглашением, принимали непосредственное участие в координационной встрече семи ком-

паний – потенциальных партнеров проекта 15 сентября в Ялте. Тогда, в частности, и обговаривалось подписание такого соглашения. Это документальный факт!» – говорится в заявлении главы Госагентства по инвестициям (<http://podrobnosti.ua/analytics/2012/11/30/873746.html>, 30.11.2012).

Однако, как пишут другие СМИ, В. Каськив не отрицает и того очевидно-го факта, что таинственный испанец действительно не работает в фирме, а является коммерческим посредником. С «немецким директором» вышла и вовсе странная история: на сайте фирмы немецкого представительства нет! Хотя показано отделения, например, в Молдове.

Комментарий прессе дал и загадочный Бонвеи. «Я думал, что могу подписать соглашение, а затем согласовать это со своей компанией», – сказал испанец, наивно утверждая, что был убежден, будто может подписывать подобные документы. При этом Бонвеи отказался сказать, какую же именно компанию он представляет (http://rus.newsru.ua/press/30nov2012/lng_terminal.html, 30.11.2012).

Кроме того, возникают вопросы и о втором участнике ялтинской встречи. И правда, Т. Ройкауф упоминается на сайте Ялтинской европейской стратегии, но как представитель немецкого отделения Gas Natural Fenosa. Это отделение достаточно молодое – самое новое из европейских представительств компании. Что же касается Т. Ройкауфа, то он не упомянут ни в документах компании, ни на сайте немецкого отделения. Но такой человек существует, он связан с газом, правда, если верить его персональной странице в LinkedIn, он занимает должность директора по продажам E.ON Ruhrgas Scholarship Foundation. На сайте самого «Рургаза» нет упоминания ни о подобном подразделении, ни о таком человеке, пишут СМИ.

Позже, по информации различных изданий, глава ГП «Национальный проект «LNG-терминал» В. Демьянюк заявил, что Бонвеи был посредником, представлявшим несколько испанских компаний, заинтересованных в проекте. Когда делегаты от Natural Gas Fenosa не приехали, по словам В. Демьянюка, «связавшись с Fenosa, господин Бонвеи решил, что может сам подписать соглашение, подтвердив полномочия позже. Как оказалось, ему такие полномочия не давали». Фактически, он превысил свои полномочия.

В. Демьянюк также заметил, что данное недоразумение не повлияет на строительство терминала по примеру СПГ. Самое важное здесь то, что строительство уже началось. По словам куратора, главным событием 26 ноября стало подписание контракта с американской Excelerate Energy, которой нужно было предоставить в аренду плавучую платформу, чтобы принимать сжиженный природный газ. Он подчеркнул, что договор с испанцами – это только соглашение о сотрудничестве, но не инвестиционный контракт, и недоразумения, возникшие во время его подписания, не окажут влияния на процесс переговоров, что позволит Киеву избежать убытков (<http://www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti-sng/ukraine/entry1008145206.html>, 28.11.2012).

На сегодняшний день, как отмечают в СМИ, оппозиция, к которой в свое время принадлежал В. Каськив, требует выяснить, сколько конкретно «отката» получили от липовой сделки лично Н. Азаров с В. Януковичем, а заодно проверить, имеет ли В. Каськив диплом о высшем образовании (http://rus.newsru.ua/press/30nov2012/lng_terminal.html, 30.11.2012). Оппозиционеры считают, что шумевшее соглашение могло нанести серьезный урон нашей стране. Так, народный депутат, первый заместитель лидера фракции «БЮТ – Батьківщина» С. Соболев заявил, что это соглашение может стоить Украине «миллиардных потерь и потери территорий целых областей страны». Он пообещал, что расследование этой ситуации будет одной из первых проблем, которой займется новый парламент.

Оппозиция уже требует привлечь к ответственности В. Януковича, Н. Азарова и главу Госинвестпроекта.

Данную ситуацию активно в СМИ комментируют эксперты и политологи. Так, эксперт Фонда общественной безопасности Ю. Гавриличко из той информации, которая есть, вообще не может сделать вывод, что что-то собирались строить, кроме прокладки трубопровода. Основательных причин для такого мнения у эксперта несколько: во-первых, у Украины денег на это нет, а во-вторых, ни один инвестор никогда в жизни не вложит ни копейки в проект, под который нет договоров. У Украины на сегодняшний день, рассказал Ю. Гавриличко, нет ни единого договора ни с кем о поставке сжиженного газа. И к тому же «труба может быть построена, но сама по себе труба никому ничего не дает». «Это был достаточно простой, но топорно сделанный блеф для “Газпрома”, – говорил эксперт, – что мы договоримся с Катаром и будем получать газ дешевле. Только почему-то никто не вспомнил, что дешевле – это как? От какой цены считать будем? Если от цены на один квартал – 432 долл. за 1 тыс. куб. м, то он может быть на 20 % дешевле. Но если вспомнить, что Россия продает странам Таможенного союза газ по 160 долл., то возникает вопрос: может, от этой цены тоже посчитаем 20 %? По 115 долл. нам Катар ничего не будет продавать. Кроме того, никто не обратил внимания на тот факт, что американская компания, которая действительно является производителем заводов по переработке сжиженного газа, вообще не знает, что они подписанты подобного договора».

Шеф-редактор журнала «Бухгалтер», заслуженный экономист Украины, член-корреспондент АЭНУ А. Кириш выразил мнение, что такие казусы, которые позорят страну, происходят потому, что у нас действует система, которая позволяет непрофессионалам приходить к власти и работать, решая в основном свои личные задачи.

А. Кириш уверен, что здесь удар не столько экономический, сколько имиджевый: «Хотя и экономический тоже в какой-то степени, потому что это знак инвесторам: как можно доверять стране, где власть сама не знает, с кем подписы-

вает соглашения». Эксперт не говорит уже о том, что там могли быть какие-то определенные откаты тому, кто это подписал, как это у нас обычно водится.

В дальнейшем же, утверждает он, все будет зависеть от того, будет ли подписан этот контракт. По его словам, «хорошо, что хотя бы не успели сделать предоплату» (<http://www.from-ua.com/politics/cc03afa004c83.html>, 29.11.2012).

Эксперт отрицает, что построение «LNG-терминала» даст украинцам «газовую независимость» от России, «газовую зависимость» можно лишь немного сгладить.

Обозреватель отдела экономики газеты «Зеркало недели» И. Маскалевич указал на то, что «это жуткий прокол Каськива и СБУ, потому что таких инвесторов должны предварительно проверять. Есть процедура подписания договоров, в данном случае она была нарушена непонятно почему». Вывод, по мнению журналиста, напрашивается один: была допущена детская ошибка. По мнению И. Маскалевича, после этого, как минимум, уволят В. Каськива, потому что человек ничем руководить не может.

По поводу того, будет ли вообще построен терминал или проект останется на уровне игры в красивые слова, эксперт уверен, что завод по приему сжиженного газа все-таки построят: «Я не думаю, что этот скандал повлияет на сроки, во всяком случае, в пределах нескольких месяцев. Другое дело, что целесообразность этого терминала не настолько очевидна, как об этом любят говорить... Предполагается, что газ будет на 15–20 % дешевле российского. На самом деле, это не так очевидно, потому что у “Нефтегаза” нет контрактов. Судя по всему, они собираются покупать спотовый газ, но это не слишком надежный источник, потому что на споте завтра цена может быть низкой, а послезавтра высокой. Сейчас в Европе цены на спот сильно поднялись, потому что ожидают холодную зиму. И если они начнут закупать на споте газ сейчас, то фактически никакой разницы с “Газпромом” не будет, хорошо, если она будет не в минус за счет инфраструктуры».

Доктор юридических наук, профессор, бывший первый замсекретаря СНБО Украины С. Гавриш ответственно заявил, что «скандал – это когда “тушки” с иностранными фамилиями и паспортами принимают участие в подписании крупнейших государственных контрактов. Это не только понижает инвестиционную привлекательность Украины, но и дискредитирует любые намерения инвесторов работать в этой стране». А ведь речь, по словам С. Гавриша, идет о построении на уровне правительства непрозрачных схем и финансово-экономических отношений. Следствие этому, говорит эксперт, – самый высокий уровень теннизации экономики – 44,1 %.

А сейчас, рассказал бывший первый замсекретаря СНБОУ, все это выглядит яркой декоративной картинкой, поскольку «мы до сих пор не обсудили транспортные пути, источники получения сжиженного газа».

«Это огромная и сложная индустрия, – объяснил С. Гавриш, – которая требует четкой договоренности со странами, производящими сжиженный газ.

Во-вторых, это строительство дорогих кораблей, гораздо дороже, чем нефтеналивные танкеры, для доставки сжиженного газа. Это строительство терминала, весьма дорогого в обслуживании, это инфраструктура разжижения этого газа. Мы не знаем ни рентабельности, ни цены ни на что».

Так что, подытожил политик, все это еще выглядит как красивая мечта: «Нет четкой и понятной программы, утвержденной правительством и согласованной с ВР, так как речь идет о колоссальных бюджетных расходах. Никакой инвестиционной программы, поддержанной МВФ, Мировым банком или Европейским банком реконструкции и развития, не существует».

Существуют и несколько другие мнения. Так, секретарь Института проблем социализма, кандидат экономических наук А. Дудчак считает, что в скандале вокруг подписания соглашения о строительстве LNG-терминала виновато ведомство, возглавляемое «профессиональным революционером», нарабатывавшим свой жизненный и профессиональный опыт в неправительственных организациях, функционировавших на зарубежные гранты.

«Вручить портфель от государственного ведомства с бюджетом в 1 млрд грн человеку, активно боровшемуся с нынешней политсилой, находящейся у власти, – признак толерантности (?)» – задается вопросом эксперт. А. Дудчак уверен, что украинской власти не хватает адреналина – вот она и получает скандалы, подобные LNG-терминалу: «Это способ создать себе проблемы на пустом месте, вместо принятия эффективного решения, лежащего на поверхности. Мы хотим покупать газ в Германии, лишь бы не договариваться с Россией, но будем покупать тот же российский газ, который сделает круг через Европу». А. Дудчак убеждает, что мы можем получать газ по 160 долл., как белорусы, приняв крайне необходимое сегодня решение для Украины о вхождении в Таможенный союз. Однако, акцентирует он внимание, «некоторые наши деятели, принимающие решения, опасаются усиления конкуренции для личного бизнеса со стороны российского капитала» (<http://www.from-ua.com/politics/cc03afa004c83.html>, 29.11.2012).

Исполняющий обязанности директора энергетических программ Центра Разумкова В. Омельченко видит необходимость в терминале по приему сжиженного газа, потому что, по его мнению, это очень важный энергетический объект для Украины. В. Омельченко уверен, что этот стратегический объект позволит Украине избавиться от полной зависимости от российского импортного газа и будет способствовать тому, что Украина будет иметь несколько источников поставок природного газа.

Но, уверяет эксперт, на самом деле никаких договоров не было и ни о каких миллиардах долларов речь не шла: «В лучшем случае, – объясняет он, – это были документы, которые называются протоколами о намерениях. Для того, чтобы подписать полноценный документ для вхождения реальных инвесторов в консорциум по строительству терминала, надо проделать еще очень много работы правительству и Госинвесту». А то мероприятие, которое про-

изошло 26 ноября, предположил В. Омельченко, скорее всего, было пиар-ходом, направленным на то, чтобы продемонстрировать, что Госинвест что-то делает и не зря проедает государственные деньги.

Обвинять в этом конфузе В. Януковича и Н. Азарова, говорит В. Омельченко, нет смысла, потому что этот проект находится в зоне ответственности В. Каськива, и в первую очередь он несет ответственность.

По поводу того, будет ли в итоге построен LNG-терминал, исполняющий обязанности директора энергетических программ считает, что все будет зависеть от того, как будет работать менеджмент этого проекта: или он настроен на реальную работу и реализацию проекта, или на то, чтобы поездить за границу, попиариться, потратить государственные деньги. По его мнению, В. Демьянюк – грамотный менеджер, и он сможет справиться с этой задачей. Что касается В. Каськива, то он никогда не занимался подобными проектами.

В свою очередь, первый вице-президент Ассоциации судостроителей Украины «Укрсудпром» В. Лисицкий говорил о том, что обвинять В. Януковича, Н. Азарова и В. Каськива в том, что они пытались осуществить какие-то преступные шаги, просто смешно в силу их должностей.

На самом деле, рассказал В. Лисицкий, в случившемся конфузе виновна испанская сторона в лице Бонвеи: «Я думаю, что по испанским меркам это и не слишком большой ляп. Они нахватили кредитов, а сейчас они просят деньги, чтобы им дали деньги для обслуживания кредитов – кредиты для обслуживания кредитов. Это прокол с испанской стороны. Они ударили лицом в грязь перед всем миром. Этот парень заявил, что он думал, что ему дадут такие полномочия, а наши не проверили его полномочия в письменном виде» (<http://www.from-ua.com/politics/cc03afa004c83.html>, 29.11.2012).

В. Лисицкий не исключает также, что ситуация могла быть хорошо срежиссирована. «Если этот испанец, – приводит аргументы эксперт, – работает в крупной компании, то он не мог не знать важности того, как это все юридически оформляется. Конечно, Каськив должен сделать выводы для себя лично и для своей команды».

Но, тем не менее, экономист думает, что LNG-терминал все равно появится, потому что он нужен. И выгонять, советует он, никого не нужно, наоборот, «надо заставить, чтобы они четко формулировали стратегию хотя бы на 10 лет вперед. А оппозиция пусть займется чем-то более серьезным».

Свое отношение к произошедшему высказал бывший глава Администрации Президента Украины В. Медведчук. «Чего еще можно ждать от специалиста по клейке листовками заборов, обшарпанных стен и мусорных урн? Хочу верить, что на этом государственная карьера бывшего председателя неуловимой “Поры”, которая и была “неуловимой” по той же причине, что и ковбой Джек из известного анекдота, бесславно закончится, – сказал В. Медведчук. – Совсем неудивительно, что авантюрист Каськив нашел другого авантюриста, пусть и говорящего на испанском. Удивительно другое: почему такие люди

допущены на государственном уровне решать вопросы ценою во много миллиардов так необходимых сегодня стране и совсем не условных денежных единиц. Если после такого скандала Каськив останется у руля Госагентства по вопросам инвестиций, то можно даже не сомневаться, как будут потрачены наши, подчеркиваю, государственные инвестиции» (<http://podrobnosti.ua/analytics/2012/11/30/873746.html>, 30.11.2012).

Как пишут СМИ, в партии власти посчитали, что сам факт того, что В. Медведчук обратил внимание на этот конфликт, свидетельствует, что в ситуации замешан Кремль. «Украина сильно торопилась начать реализацию проекта строительства LNG-терминала, поэтому в процессе подготовки произошел ряд недоразумений. Этим и воспользовался Медведчук, который на всю страну раскритиковал проделанную работу», – заявил «регионал» М. Чечетов. «Первая компания, которая больше всего заинтересована в срыве строительства терминала в Украине, – это “Газпром”», – резюмировал он свои подозрения.

С М. Чечетовым солидарен и директор Института энергетических исследований Д. Марунич. По его словам, Украина для «Газпрома» – крупнейший покупатель и рынок сбыта природного газа. «Но сейчас страна целенаправленно снижает объемы его импорта из России. И если будет реализован проект и построен LNG-терминал в Украине, то это еще больше снизит поставки российского газа в страну», – уверяет Д. Марунич и вспоминает о том, что В. Медведчук – кум В. Путина.

Кроме того, директор Института глобальных стратегий В. Карасев также считает, что наблюдаемая в последнее время дискредитация проекта строительства СПГ-терминала в Украине играет на руку «Газпрому». «Сегодня идет целенаправленная дискредитация очень важного для Украины проекта – строительства СПГ-терминала, который позволит диверсифицировать объемы поставок газа и укрепит энергетическую независимость страны», – отметил он (http://news.zn.ua/ECONOMICS/v_diskreditatsii_proekta_stroitelstva_spgterminala_v_ukraine_proslezhivaetsya_ruka_kremlya__politol-112943.html, 29.11.2012).

По его мнению, в затягивании реализации проекта строительства СПГ-терминала прослеживается «рука Кремля». В частности, он напомнил, что ранее с резкой критикой данного проекта выступили ряд лояльных России политических деятелей. Добавим, однако, что не менее убедительной является и другая точка зрения, об обычном непрофессионализме.

Банкам предложат новые тарифы в обмен на гарантию

Последние полгода банковскую сферу снова лихорадит. Наблюдая за активизацией деятельности Нацбанка и Минфина, почему-то сразу вспоминаешь военную мудрость о бегущем генерале: в военное время это вызывает панику, а в мирное – смех.

Регулирование или паника?

Регуляторная деятельность сводится к ручному, а не рыночному управлению, все более ужесточаются требования к валютным операциям, страдают клиенты банков. В поисках средств для пополнения бюджета и «вымывания» валюты у населения Минфин в срочном порядке вводит в оборот валютные государственные казначейские билеты, а НБУ – налог в 15 % на продажу валюты.

15 ноября Президент подписывает принятый Верховной Радой закон, который предоставляет право Нацбанку ввести на шестимесячный срок требование обязательной продажи части валютной выручки, которая поступает в пользу резидентов. 16 ноября НБУ уже воспользовался этим правом, приняв соответствующее постановление. Как правило, так быстро документы в Минюсте не регистрируются.

Естественно возникает вопрос – чем обусловлена такая скорость? Что это – наличие решительного и досконального плана у власти? Или это паника перед тем, что происходит на рынке, особенно валютном.

Выпавшие из обоймы

По очереди «падают» один за другим банки. Сегодня специалисты прогнозируют сложности в 50-ти мелких и средних банках страны.

Так, практически остановлена работа «RD» банка. Введена временная администрация. Банк находится в управлении Фонда гарантирования вкладов.

Ограничены банковские операции банка «Таврика», в частности, учреждению запрещено привлекать вклады от физических лиц и проводить операции с ценными бумагами. Банк 26 ноября с активами 4,9 млрд грн прекратил выплачивать деньги своим вкладчикам. Топ-менеджеры банка «Таврика» покинули страну, предположительно выведя перед этим около 2 млрд долл. Власти успели арестовать лишь 2 млн долл. На данный момент собственник банка, Киевский ювелирный завод, проводит переговоры с властями о получении займа. Взамен предлагает отдать имущество завода в залог.

Стоит отметить, что банк предлагал вклады под 27 % годовых, из-за чего стал походить на финансовую пирамиду.

Банк «Таврика» был создан в Севастополе в 1991 г. С начала 2012 г. банк попал в непростую финансовую ситуацию, практически оставшись без воз-

возможности брать в долг на валютном рынке. В борьбе за привлечение финансов вкладчиков банк начал повышать ставки по депозитам. Согласно данным Нацбанка Украины, к 1 июля 2012 г. по размеру общих активов банк «Таврика» занимал 39-е место среди 176 банков.

На грани серьезного потрясения недавно оказался и «Дельта» банк. Причиной тому послужило окончание договорных отношений со страховой компанией «Оранта» и предложение от страховой компании о разрыве отношений и снятии всех денег с депозитного счета.

Далее под угрозой остановки деятельность «Кредитпромбанка». В ближайшее время НБУ может ввести в банк временную администрацию. Регулятор требует от акционеров финучреждения срочно нарастить капитал на 1 млрд грн, чтобы, как минимум, покрыть отток депозитов.

Мнение

Все небольшие украинские финучреждения должны образовать одну структуру, что является мировой практикой. Такое мнение высказал эксперт по финансовым вопросам Б. Дубас, комментируя ситуацию вокруг банка «Таврика».

«Следует сделать один большой банк, тогда он выживет и будет успешным. Такие финансовые учреждения обычно проходят кризис. А банки с малыми уставными капиталами должны быть региональными, обслуживать определенные компании. Но они не должны выполнять общегосударственные функции. В Японии – одном из ведущих государств – только 23 банка. А у нас их 180», – рассказал Б. Дубас.

По его словам, украинская банковская система – это единицы успешных банков. «Могут выжить малые банки в кризисных ситуациях, когда экономика государства на спаде, а рост нулевой? Нет. Это реальность нашей жизни. Бюджет не выполняется, зарплаты не выплачиваются. Откуда у банка будет ресурс? Он является инструментом, который обслуживает людей. Это как магазин: если туда завезли продукцию, она продается. Если нет зарплаты, нет оборота в местных бюджетах, нет предприятия реализации, то и банки стоят. Сейчас еще и объявили о налоге на валюту. Как его можно ввести, когда человек получил зарплату, оплатил все налоги и пошел, купил доллар? А требуют еще 15 %, когда он его продаст. Люди же валюту покупают не просто так, а чтобы защититься от перепадов. Предыдущий Премьер обещал, что доллар будет не более 5, а он стал 8. То говорили, что экономика будет стабильна, теперь вводят налог на валюту. До выборов об этом никто не предупреждал. Это очередной обман. А система банков уже является производной от управленческой системы государства. Мало того, зайдите в банк и попробуйте сейчас там сдать валюту. Вам скажут: нет гривни. Если нет гривни, то банки обескровлены», – пояснил экономист.

Фонд гарантирует, но...

В случае банкротства финансовых учреждений у клиентов есть шанс вернуть свои сбережения. Но только у банков-членов фонда гарантирования

вкладов физических лиц. Однако Фонд гарантирования – это не бездонная бочка. Напомним, что в этом году 22 сентября вступил в силу Закон «О системе гарантирования вкладов физлиц» (ФГВФЛ), согласно которому временную администрацию в банк теперь вводит не НБУ, а Фонд. Но для этого Нацбанк должен признать финучреждение проблемным или неплатежеспособным. Кроме того, размер суммы возмещения поднят до 200 тыс. Для того чтобы данный уровень выплат был реален, отчисления в него должны быть регулярными, а количество членов не уменьшалось.

Сегодня ежеквартально члены ФГВФЛ осуществляют начисление регулярного сбора по состоянию на конец последнего рабочего дня отчетного квартала по базовой годовой ставке, которая составляет 0,5 % базы начисления по вкладам в национальной валюте и 0,8 % базы начисления по вкладам в иностранной валюте.

База начисления для расчета регулярного сбора определяется как средневзвешенная за расчетный период сумма ежедневных балансовых остатков на счетах по учету вкладов и процентов по ним.

Новые реалии требуют нового обеспечения

Однако при увеличении числа проблемных банков и для поддержания такого уровня выплат средств может не хватить. Поэтому сейчас в Фонде разрабатываются новые условия участия банков. В частности, рассматривается вариант дифференцированного начисления взноса, который будет зависеть от системы и приоритетов работы банков.

Расчет будет производиться следующим образом: базовая годовая ставка (0,5 или 0,8) умножается на один из трех коэффициентов.

Первый – соотношение размеров валютных депозитов к гривневым.

Второй – соотношение размеров депозитных ставок к среднему значению депозита на рынке.

Третий – соотношение сумм депозитов к пассивам.

Конечно, здесь еще очень много вопросов. Но, видимо, развитие банковской системы требует реформ. И от того, какими они будут, – может зависеть доверие населения, которое серьезно пошатнулось после валютного регулирования в течение короткого времени после выборов.

С. Кулицький, старш. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. екон. наук

Проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності українського машинобудування за умов кризових процесів у світовій економіці

(Продовження. Закінчення в наступному випуску)

Проблемні аспекти зовнішньоекономічної діяльності українського машинобудування

Проведений вище аналіз динаміки експорту/імпорту продукції українського машинобудування протягом 2000-х років показує, що на сучасному етапі суттєво ускладнюються умови зовнішньоекономічної діяльності означеного сектору вітчизняної економіки. Це пов'язано з рядом таких обставин.

Хронічна боргова криза у Європейському Союзі (ЄС), Збільшення дефіциту державного бюджету та зростаюча загроза рецесії у США, які зовсім недавно оговтались від нищівної фінансово-економічної кризи 2008 р., розтягнуте в часі й до того ж вельми витратне подолання наслідків аварії на АЕС у Фукусіма (Японія) – усе це негативно впливає на доходи населення й очікуванню бізнесу в означених країнах. Зростає також вартість кредитних ресурсів.

У результаті в розвинутих країнах погіршуються умови виробничого та споживчого попиту на продукцію машинобудування, що, у свою чергу, викликає ланцюгову реакцію не лише в цих країнах, а по всьому світу. Однак погіршення кон'юнктури багатьох міжнародних ринків машинобудівної продукції лише стимулює до експансії, у тому числі й на зовнішніх ринках, європейські, американські та японські машинобудівні компанії, що прагнуть відстояти свої ринкові позиції за умов скорочення виробничого й споживчого попиту. Тим більше, що виробничі традиції, висока якість та позитивна репутація машинобудівних товарів багатьох з цих компаній добре знані в усьому світі.

Утім, дедалі більшу конкуренцію їм створюють товаровиробники з ряду країн, що розвиваються, насамперед з Китаю. Нині цілком очевидно, що Китай уже не задовольняючись роллю глобального субпідрядника західних компаній з виготовлення вузлів, деталей та відносно нескладних готових машинобудівних товарів, прагне реалізувати амбітні плани з експансії китайських підприємств на ринки складної продукції машинобудування в ролі їх самостійних гравців. Глобальні амбіції Китаю у сфері машинобудування спираються на величезні запаси дешевої робочої сили та фінансових ресурсів і вже накопичений досвід як у сфері технологій, так і в роботі на відповідних міжнародних ринках. Таким чином, концентрація перелічених вище величез-

них ресурсів разом з єдністю політичної волі китайського керівництва та агресивної політики міжнародної економічної експансії виводять сучасний Китай на роль одного з провідних акторів світових ринків машинобудівних товарів.

У цьому контексті не можна не згадати про експансію китайських товаровиробників на ринки країн СНД, де вони становлять серйозну конкуренцію місцевим підприємствам. Зокрема, за словами аналітика ІК «Уралсиб» К. Чуйко, російське машинобудування на кілька років раніше пережило ті самі зміни, що їх нині зазнає цілий ряд напрямів українського машинобудування на внутрішньому ринку Української держави. «Фактично всі нескладні виробництва в Росії, що мають низький поріг входу на ринок, були зайняті китайськими виробниками. На плаву залишилися лише виробники високотехнологічної продукції», – зазначив він. Таким чином, зазначена китайська товарна експансія створює для України доволі серйозні проблеми не лише в області експорту, а і в області імпорту машинобудівних товарів.

Прагнуть зміцнити свої позиції на міжнародних ринках машинобудівних товарів й інші, крім Японії та Китаю, азіатські країни, такі як Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Малайзія та деякі інші.

Не можна не згадати й про прагнення Росії, а почасти – й Казахстану, підвищити свою міжнародно-економічну роль у сфері машинобудування, якщо не в глобальних масштабах, то, принаймні, у межах СНД. Причому російське керівництво, як показує сучасний досвід, за будь-якої ліпшої нагоди готове застосувати важелі зовнішньополітичного впливу для зміцнення ринкових позицій російських машинобудівників. Якщо така російська політика раніше була притаманна, в основному, сфері військово-промислового комплексу (ВПК), то останнім часом вона дедалі більше поширюється й на продукцію цивільного призначення.

У географічному плані зоною такої російської експансії стають, насамперед, країни СНД і, особливо, Україна, що володіє доволі значним ринком і потужним машинобудівним потенціалом. Ідеться, зокрема, про різні види енергетичного (виробництво турбін для електростанцій) й транспортного машинобудування (залізничних вагонів, автомобілів, літаків). Така агресивна російська політика навіть змусила Президента В. Януковича наголосити, що плідне російсько-українське співробітництво у сфері машинобудування зовсім не означає поглинання російською стороною українських підприємств. Утім, зазначена російська політика у сфері машинобудування, навіть за умови її поступового успішного подолання українською стороною, усе-таки створює вагомні додаткові перешкоди на шляху експортної діяльності ряду вітчизняних машинобудівних підприємств. У підсумку це найімовірніше негативно позначиться на можливостях нарощування обсягів українського машинобудівного експорту.

Тим більше, що вже на початку 2000-х років географічна структура російського імпорту машин й устаткування зазнала значних змін. Так, частка

країн СНД в структурі машинобудівного імпорту Росії знизилася майже втричі – з 24,1 % у 2000 р. до 8,4 % – у 2008 р. При цьому найбільш різке скорочення спостерігалось щодо імпорту з Білорусі – з 13,3 до 3,1 %. Серед країн Співдружності основним експортером машин та устаткування в Росію стала Україна, хоча її частка також суттєво знизилася – з 8 до 4,5 %. Найбільш вражаюче зрушення в структурі російського машинобудівного імпорту – стрімке підвищення частки країн Східної Азії. Так, питома вага поставок з Японії збільшилась більш ніж втричі – з 3,8 % у 2000 р. до 12,3 % у 2008 р. Ще більш різким був ріст китайської складової – з 1 до 13,3 %, тобто більш ніж у 13 разів. У 2007 р. Китай випередив Японію й став найбільшим постачальником машинобудівної продукції в Росію серед держав, що не входять у ЄС. Значно зріс обсяг імпорту продукції з Республіки Корея. Післякризовий період не вніс вагомих коректив у цю ситуацію. Таким чином географічна структура російського машинобудівного імпорту помітно змінилася: у п'ятірці основних постачальників залишилися Німеччина й США, а країни СНД були замінені країнами Далекого Сходу. Тому було б глибоко помилковим вважати, що в перспективі українським експортерам машинобудівної продукції на російському ринку не доведеться витримувати доволі жорсткої конкурентної боротьби.

Крім наведених вище глобальних економіко-організаційних зрушень на світовому ринку продукції машинобудування не можна не згадати й про новітні тенденції у розвитку технологій. Зокрема, як зазначають експерти, ключовою тенденцією при створенні сучасних машин стало перенесення функціонального навантаження з механічних вузлів на інтелектуальні (електронні, комп'ютерні) компоненти. Частка механічної складової в сучасному машинобудуванні скоротилася з 70 % на початку 90-х років до 25–30 % на сьогодні. Складність сучасних технологій та створення на їхній базі сучасного наукомісткого продукту вимагають безпрецедентної концентрації фінансового та інтелектуального капіталу.

Реалізація зазначених вище технологічних чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємств на ринку машинобудівної продукції навіть у вельми близькій перспективі потребуватиме доволі значних інвестицій у науково-дослідницькі та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) вже сьогодні. Однак українські машинобудівні підприємства багато в чому користуються досягненнями радянського періоду. Утім технології не стоять на місці, та й умови бізнесу нині сильно відрізняються від тих, у яких вітчизняні машинобудівники звикли працювати. «Наші компанії можуть гідно конкурувати із провідними світовими концернами, але з кожним роком це стає роби-ти дедалі важче й важче через велике податкове навантаження. Їм не вистачає засобів на інноваційні розробки», – говорить А. Гіршфельд, голова ради директорів машинобудівної компанії УПЕК, висловлюючи таким чином типову позицію багатьох своїх колег. За його словами, дорожняча кредитних ресурсів

не дає можливості українським машинобудівним підприємствам розвиватися високими темпами. Вихід А. Гіршфельд вбачає у відповідній державній підтримці цієї галузі.

З тим, що саме фінансування НДДКР є «ахілесовою п'ятою» вітчизняного машинобудування, погоджуються й інші експерти. Так, обсяги виручки від реалізації металургійного обладнання в Новокраматорського машинобудівного заводу (НКМЗ), що є одним з лідерів у галузі важкого машинобудування не лише в Україні, а й на міжнародних ринках, у 10–15 раз менші, ніж у світової трійки лідерів – Danieli, SMS Group і Siemens VAI. Зрозуміло, що це визначає й абсолютно різні можливості українських та зазначених іноземних компаній у створенні нових продуктів і технологій. Приміром, інвестиції компанії Siemens VAI в інновації у 2010 р. становили 5 % від суми її витрат, тобто близько 300 млн євро. Для українських машинобудівних заводів такі обсяги інвестицій в інновації поки недосяжні.

Заступник директора російського Інституту економіки чорної металургії (ЦНДІчормет) ім. Бардіна В. Штанський звертає увагу на значну частку європейських лідерів важкого машинобудування на ринках СНД. За словами експерта, головною конкурентною перевагою західних компаній є ефективні технологічні рішення на основі новітніх розробок, включаючи сферу ресурсо- та енергоспоживання. Адже для металургів, за умов постійного подорожчання газу й сировини принципово важливо, щоб нове обладнання давало змогу знижувати такі витрати. «У найбільших європейських концернів значно більше можливостей для розробки інновацій, ніж у машинобудівників СНД, – наголошує В. Штанський. – Крім того, вони забезпечують якісний післяпродажний сервіс». Саме тому нині нерідко великі комплексні й дорогі контракти навіть у країнах СНД йдуть західним компаніям, а виробникам з країн СНД доводиться задовольнятися субпідрядними роботами й поставками окремих агрегатів.

Відносно нижчі витрати українських машинобудівних підприємств порівняно з підприємствами з розвинутих країн негативно позначається не лише на їх міжнародній конкурентоспроможності, а й на їх конкурентних позиціях в СНД і навіть в Україні. Так, у 2010 р., згідно з експертними оцінками, частка імпортного металургійного устаткування на ринку України становила близько 30 %. Хоча цей показник нижчий, ніж у сусідній Росії, яка багато в чому втратила позиції виробника металургійних машин.

З іншого боку, на думку фахівців, ряд галузей українського машинобудування усе ще має значний науковий потенціал і вирізняється вельми високим рівнем підготовки інженерних кадрів, що, власне, і дає змогу йому утримувати сучасний рівень виробництва та інжинірингу. Зокрема, вітчизняні виробники металургійного устаткування мають усі можливості для зміцнення своїх позицій в Україні та на ринках близького зарубіжжя, тим більше, що виробничі потужності західних компаній важкого машинобудування завантажені на рік-два наперед. При цьому вони наголошують, що західне устаткування не

завжди ефективніше, ніж вітчизняне, іноді його експлуатація складніша й потребує більших витрат, а машинобудівні заводи України й Росії здатні запропонувати не тільки нижчі ціни, а й кращі терміни поставки. А їх принциповою конкурентною перевагою є відмінне знання специфіки металургійних підприємств СНД.

Деякі вітчизняні експерти стверджують, що Україні краще, ніж Росії, вдалося зберегти свій науковий і виробничий потенціал, що дістався їй у спадок від СРСР. І це є великою конкурентною перевагою вітчизняних машинобудівників, принаймні на пострадянських ринках. Порівняно ж із західними конкурентами, що активно просуваються, наприклад, на російський ринок, основна перевага України у сфері машинобудування – відносно дешевша продукція при порівняній її якості з продукцією конкурентів. «За кордоном продукція багатьох українських заводів користується попитом. У деяких підприємств частка експорту становить понад 95 %, однак у більшості з них на експорт іде застаріла продукція, а основна стратегія, спрямована на утримання експортних ринків, полягає в пропозиції відносно нижчої ціни, за рахунок низьких витрат на робочу силу, низьких інвестицій у нові технології, оптимізації оподаткування, включаючи державну підтримку», – відзначає старший аналітик ІГ «АРТ Капітал» О. Андрійченко. За його словами, для розвитку машинобудування не вистачає достатніх інвестицій у нові технології й державної підтримки таких інновацій. На прикладі Крюковського вагонобудівного заводу видно, що компанія готова вкладати до 200 млн грн у створення зразків сучасного швидкісного потягу, але якщо «Укрзалізниця» не береться його навіть обкатати й зробити держзамовлення, то всі зусилля виробників щодо створення нового перспективного продукту, на думку оглядачів деяких ЗМІ, будуть безперспективними.

Утім, нещодавні заяви вітчизняних посадовців демонструють, що перспективи виробництва швидкісних потягів в Україні все-таки є. Так, віце-прем'єр-міністр, міністр інфраструктури України Б. Колесніков журналістам у Берліні, під час відвідування міжнародної транспортної виставки Innotrans-2012 (18-22 вересня 2012 р.), заявив, що Україна має достатньо власних виробничих потужностей у сфері залізничного машинобудування, і тому в майбутньому більше не буде імпортувати готові поїзди. За його словами, Україна готова буде купувати за кордоном окремі комплектуючі, наприклад, електронні системи, але всі інші стадії виробництва поїздів повинні реалізовуватися на вітчизняних заводах. На думку українського віце-прем'єр-міністра, іноземні підприємства можуть співробітничати з українськими, або повинні організувати своє виробництво в Україні.

Водночас є вельми показовий досвід вітчизняного ВАТ «Турбоатом», яке входить до числа провідних світових виробників усіх видів турбін для теплових електростанцій, атомних електростанцій та теплоелектроцентралей; гідравлічних турбін для гідроелектростанцій та гідроакумулюючих

електростанцій; а також газових турбін і парогазових установок для теплоелектростанцій. Продукція цього підприємства працює приблизно у 40 країнах світу. При цьому найголовніша конкурентна перевага «Турбоатом» полягає в тому, що він має замкнений цикл виробництва: від науково-дослідної та проектно-конструкторської розробки продукції до виготовлення, складання, випробування, відвантаження й обслуговування проданого турбінного обладнання для всіх типів електростанцій.

У ЗМІ також повідомлялось, що на вже згадуваній дев'ятій міжнародній виставці Innotrans-2012 більш ніж 2500 компаній з 45 країн представили на сотні тисяч зразків нової продукції. І лише 100 з них одержали від організаторів виставки статус «світової прем'єри», яким відзначаються продукти, що не мають аналогів у світі. Зокрема, статус «світової прем'єри» одержали й розробки української Індустріальної групи (ІГ) «УПЭК» за двома напрямками. Перший – нове покоління енергоефективних підшипникових вузлів з підвищеним міжремонтним ресурсом (800 000 – 1 000 000 км), уперше розроблених під специфіку умов експлуатації «простору 1520» (так називається мережа залізниць СНД – колія 1520 мм). Другий напрям – унікальні 100-відсотково екологічні й високоенергоефективні безфреонові клімат-системи, що працюють на повітряному циклі (принципово нове покоління теплотехнічних систем, що забезпечують в одній машині – реверсивному тепловому насосі – режими кондиціонування, опалення й вентиляції). Інтерес до зазначених українських інновацій виявили і партнери, і конкуренти ІГ «УПЕК».

Актуальність зазначених розробок обумовлена необхідністю в майбутньому повного переоснащення вантажного й тягового рухомого парку залізниць з метою підвищення його технічного ресурсу й зменшення витрат у період експлуатації. Адже зазначений парк нараховує близько 1,5 млн одиниць на колії 1520, і є найбільшим зі світових залізничних ринків, що дає змогу його операторам і залізницям заощадити в процесі експлуатації локомотивів і вагонів сотні мільйонів доларів.

Зокрема, російські залізниці виявили до розробок ІГ «УПЕК» особливий інтерес. Адже вже нині в експлуатації російської залізниці перебуває 1000 вантажних вагонів з новими підшипниковими вузлами Cruduplex розробки «УПЕК», виготовленими на Харківському підшипниковому заводі (ХАРП), що входить до цієї Індустріальної групи. Вони успішно конкурують із тисячею вагонів, на яких установлені вузли TBU – світового лідера підшипникової галузі SKF, при цьому необхідно зазначити, що вузли Cruduplex розробки «УПЕК» мають технічні характеристики, аналогічні вузлам TBU, при ціні в два рази нижчій.

При цьому необхідно наголосити, що ІГ «УПЕК» зуміла освоїти міжнародний інноваційний менеджмент і навчилася реалізовувати складні проекти з провідними світовими компаніями, починаючи зі стадії спільних досліджень і розробок. Зокрема, вона співпрацює з такими провідними європейськими

інжиніринговими й технологічними компаніями, як KLUEBER, SIMRIT (FREUDENBERGGROUP), NAGEL, MODLER (Німеччина), MECHANICANOVA, VLF (Італія).

ЗМІ також повідомляють, що, за даними Українського НДІ вагонобудування (УкрНДІВ, Кременчук), тільки торік за участі інституту на підприємствах транспортного машинобудування України випробовувалося близько чотирьох десятків різних видів вантажних вагонів, три види нових візків тощо. Можна також згадати й про успішні науково-технічні розробки вітчизняних авіабудівників, які однак довгий час не мали належної подальшої підтримки з боку держави.

Утім, саме успішний досвід лідерів вітчизняного машинобудування зайвий раз підтверджує актуальність належного фінансування НДДКР, як вирішального чинника міжнародної конкурентоспроможності таких підприємств. До того ж, як показує міжнародний досвід, відставання у фінансуванні науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт для машинобудівних підприємств не може продовжуватись надто довго без втрати їх конкурентних позицій на ринку. Вельми ймовірно, що вітчизняні машинобудівники вже на практиці відчувають наслідки нестачі такого фінансування, а їх заяви про це не є простим лобюванням своїх корпоративних інтересів. Адже, як зазначалось вище, ряд високотехнологічних машинобудівних виробництв протягом останніх двох десятиріч Україна вже втратила. При збереженні нинішніх тенденцій щодо недостатнього фінансування НДДКР та нестачі інвестицій на модернізацію виробництва ринкові позиції, а відтак – і можливості експорту продукції українського машинобудування погіршуватимуться.

Так, досвід деяких галузей та виробництв вітчизняного машинобудування, які у своїй стратегії на міжнародних ринках зорієнтовані, насамперед, на досягнення конкурентних переваг не за рахунок впровадження у виробництво та виведення на ринок інноваційних товарів, а, насамперед, за рахунок пропозиції товару за нижчими цінами, продемонстрував ненадійність виключно цінової конкуренції для нарощування масштабів свого експорту. Яскравий приклад безперспективності виключно цінової конкуренції за відсутності належної інноваційної складової в пропозиції зовнішньому ринку своїх товарів демонструє вітчизняне автомобілебудування.

Крім того, аналітики звертають увагу на ще дві ключові проблеми, з якими останніми роками стикається вітчизняне машинобудування і які негативно впливають на перспективи нарощування обсягів експорту українських машинобудівних. Йдеться про дефіцит кваліфікованого персоналу та високу зношеність основних фондів. Остання, за експертними оцінками, перевищує 60 %, і навіть 70 %. Водночас експерти звертають увагу, що такі проблеми притаманні й країнам Митного союзу, куди Україні наполегливо пропонує вступити Росія.

Причому дефіцит кваліфікованого персоналу (і робітників, і інженерно-технічних працівників, і галузевих науковців) являє собою навіть більшу

загрозу для розвитку вітчизняного машинобудування, ніж високий ступінь зношеності обладнання. Зрозуміло, що дефіцит відповідних кадрів не може бути відносно швидко подоланий простим нарощуванням обсягів фінансування машинобудівних підприємств з метою модернізації їх матеріально-технічної бази. За всієї важливості встановлення оплати праці на рівні, достатньому для залучення на вітчизняні машинобудівні підприємства працівників, у яких вони відчувають потребу, не можна очікувати миттєвого відповідного ефекту, навіть якщо такий рівень оплати праці буде встановлено. Адже значний дефіцит кваліфікованої робочої сили, який сформувався, а саме такий має місце в українському машинобудуванні, може бути подоланий лише завдяки підготовці належної кількості кваліфікованих кадрів. Такі заходи потребують доволі тривалого часу на свою реалізацію.

На думку деяких експертів, конкурентоспроможність у світовому машинобудуванні на сучасному етапі означає, насамперед, здатність відповідних товаровиробників посісти належне місце у відтворювальному транснаціональному ланцюжку й утримувати його при всіх її модифікаціях продукції, що випускається на ринок. Реальною ж умовою національної конкурентоспроможності є потужний каркас національних виробничих науково-технічних структур (наука – технологія – виробництво), завжди здатних вмонтуватися в мінливу конфігурацію міжнародних виробничих зв'язків.

При цьому деякі аналітики вважають, що задля забезпечення належного рівня міжнародної конкурентоспроможності машинобудування необхідно робити ставку на інтеграцію національних підприємств до складу транснаціональних компаній, оскільки, на їхню думку, такий рівень конкурентоспроможності не можуть забезпечити ресурси національної економіки. Утім, практичний досвід, у тому числі й згадуваних вище таких успішних вітчизняних підприємств як «Турбоатом» та ІГ «УПЕК», а також дослідження вчених демонструють, що ця теза не є беззаперечно правильною, особливо на нинішньому етапі розвитку світової економіки, коли, завдяки впровадженню сучасних технічних досягнень, у тому числі у сфері ресурсозбереження та інформатизації, відкриваються нові можливості забезпечення міжнародної конкурентоспроможності на ринках продукції машинобудування.

Так, Є. Ромашин, генеральний директор НВК «Гірські машини» вважає, що підвищити конкурентоспроможність української машинобудівної продукції можна за рахунок декількох складових. По-перше – це розвиток і впровадження інновацій у продуктову лінійку, поліпшення продукту. По-друге – оптимізація витрат: поліпшення системи керування виробництвом, концентрація виробництва, збалансоване використання аутсорсинга та інсорсинга. По-третє – максимальна клієнтоорієнтованість товаровиробників: розвиток сервісу, зручна система продажів, відкриття закордонних представництв.

З іншого боку, як показує світовий досвід, нині важливу роль у сприянні досягненню національними виробниками машинобудівної продукції належного

рівня міжнародної конкурентоспроможності може відігравати держава. Так, державні заходи можуть передбачати пільгове оподаткування за таким принципом, як це нині робиться у вітчизняному авіабудуванні й енергетичному машинобудуванні, де всі зекономлені кошти повинні йти на розвиток галузі – в основному в інвестиції в нове обладнання та НДДКР. Можна також знижувати ціну сучасного технологічного обладнання, необхідного при виробництві вітчизняної машинобудівної продукції.

Водночас історія успішного розвитку машинобудування різних країн світу доводить, для нарощування експорту відповідної продукції необхідний внутрішній попит, щоб демонструвати її високу якість, це стосується насамперед української військової техніки, а також цивільних літаків, вертольотів і швидкісних поїздів. Можна вдатись до такого методу залучення закордонних інвестицій у машинобудування, як це, наприклад, зробили у Казахстані при організації виробництва американських тепловозів Evolution. При таких інвестиціях передаються технології, а це саме те, чого українським компаніям сьогодні найбільше бракує.

Утім, органи державної влади України останнім часом вживають додаткових заходів для поліпшення ситуації у вітчизняному машинобудуванні. Зокрема, ЗМІ повідомили, що Верховна Рада має намір на 2012–2019 рр. звільнити від ввізного мита сировину, комплектуючі та інші товари, що використовуються підприємствами машинобудування для виготовлення продукції, яка потім піде на експорт. У законопроекті зазначено, що звільняти від ввізного мита передбачається лише ті товари, які не виробляються на території України, або якщо вони не відповідають міжнародним класифікаційним вимогам або вимогам замовників продукції (згідно з контрактами). Звичайно, цей документ ще вимагає ретельнішого доопрацювання, однак, в основному, його поява цілком своєчасна. За прийняття в першому читанні законопроекту № 9310 «Про визнання галузі машинобудування однієї із пріоритетних у промисловості» проголосували 257 депутатів.

Водночас деякі експерти вважають, що від держави вітчизняні машинобудівники очікують насамперед створення умов для розвитку виробництва із заміщення імпортованих товарів, захисту внутрішнього ринку від поставок неякісної машинобудівної продукції й демпінгу з боку імпортерів. Так, на думку директора «Укрзовнішекспертизи» В. Власюка, значне підвищення ввізних мит на машинобудівну продукцію змусить імпортерів створювати виробництва на території України, а отже, привносити в країну й нові технології. Причому якщо це не зробити в найкоротший термін, то українські машинобудівники ризикують за деякими напрямками своєї діяльності втратити внутрішній ринок збуту остаточно.

Таким чином, майбутня успішність (чи, навпаки, невдачі) у розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств українського машинобудування багато в чому залежить координації їх ринкової стратегії й тактики з

відповідною політикою держави в цьому напрямі. При цьому треба розрізняти коротко- й довготермінові перспективи відповідного перебігу подій, що можуть суттєво різнитись між собою.

А. Рябоконь, мл. науч. сотр. "СІАЗ" НБУВ

Вызовы, стоящие перед Б. Обамой (по материалам СМИ)

6 ноября 2012 г. состоялись 57-е выборы президента США. На выборах были избраны выборщики, которые должны будут избрать на коллегии 17 декабря 2012 г. президента и вице-президента США. Процедуру инаугурации избранного президента планируется провести 20 января 2013 г. Голосами выборщиков определяется результат президентских выборов в США. Если кандидату удастся набрать 270 или более голосов из 538, то он однозначно побеждает своего соперника. В голосовании приняли участие более 120 млн избирателей. Суммарно в выборных кампаниях кандидатов-2012 было потрачено около 5,9 млрд долл., что составило около 50 долл. в расчете на каждого избирателя.

Претендентами на победу в выборах были кандидаты от Республиканской и Демократической партий США: соответственно, М. Ромни и действующий президент США, Б. Обама, стремившийся переизбраться на второй срок. Исходя из предварительных данных, результат выборов уже известен. Победу на выборах одержал действующий президент Б. Обама. Он получил 50,5 % голосов избирателей, в то время как его основной конкурент – 48,0 %. В силу вышеуказанных особенностей избирательной системы США соотношение голосов выборщиков – 332 к 206. М. Ромни признал победу Б. Обамы сразу после закрытия объявления результатов экзит-полов на Аляске.

Однако победа Б. Обамы на нынешних выборах отнюдь не была легкой. Если принимать во внимание не голоса выборщиков, а реальный процент голосов, который получил в стране каждый из кандидатов, то мы увидим, что их силы были примерно равны: каждого поддерживала приблизительно половина электората с разницей, не выходящей за грани статистической погрешности. Такая ситуация уже складывалась в США во время президентских выборов 1960-го, 1976-го, 2000-го и 2004 г. Иными словами, американские избиратели четко разделились на два лагеря: «красных» (республиканцы) и «синих» (демократы).

Результаты выборов в палату представителей и сенат, которые прошли одновременно с президентскими выборами, тоже не вызывают удивления. Палата представителей все так же остается в руках республиканцев, в то время как

сенат по-прежнему продолжают контролировать демократы. Поэтому, несмотря на то, что Б. Обама одержал победу на выборах, ему достается страна, разделенная на два противоборствующих лагеря, и Конгресс, в котором уже четыре года практически любое решение принималось в атмосфере напряженной борьбы между демократами и республиканцами.

Б. Обаме удалось добиться переизбрания, но путь, по которому президенту придется идти ближайшие четыре года, будет весьма трудным. Вероятность того, что демократам и республиканцам удастся добиться взаимопонимания и достичь компромисса по важнейшим вопросам, мягко говоря, не очень велика. Эти выборы запомнились не только беспрецедентным уровнем расходов на предвыборную агитацию, но и тем, что в условиях примерного равенства сил полемика, вспыхнувшая между двумя лагерями, была необычайно ожесточенной. По многим важным проблемам взгляды команд Б. Обамы и М. Ромни расходятся диаметрально.

Б. Обаме, снова севшему в президентское кресло, вновь придется искать ответ на те трудные вопросы, которые поставил перед ним первый президентский срок. Ежегодный дефицит бюджета США достигает 1 трлн долл., государственный долг вырос до 16 трлн долл., над страной по-прежнему нависает тень финансового кризиса, а, скажем, реформа системы здравоохранения тяжким грузом ляжет на плечи общества. В течение предыдущих четырех лет четкой стратегии решения этих и подобных им проблем так и не было разработано. Б. Обама, избранный на второй срок, больше уже не сможет баллотироваться в президенты, поэтому он может меньше беспокоиться о своем тыле. Теоретически, это самое благоприятное время для того, чтобы смело, без оглядки на кого-либо, проводить существенные и важные реформы, но в действительности очень высока вероятность того, что республиканцы будут всеми силами мешать Б. Обаме в Конгрессе, чиня всевозможные преграды.

Какие бы обновленной команде Б. Обамы ни пришли в голову неожиданно смелые идеи по преодолению экономического кризиса, непробиваемой стеной перед ней будет стоять республиканское большинство палаты представителей Конгресса. Так называемое разделенное правление в США (когда президент принадлежит к одной партии, а в Конгрессе доминирует другая) никогда не было подходящей основой для проведения серьезных реформ. Хотя спикер палаты представителей, конгрессмен-республиканец от Огайо Д. Бонэр и высказывается о готовности к сотрудничеству с президентом в преодолении «бюджетного обрыва», но в это верится с трудом, ведь есть еще партийные интересы. А они говорят – надо дать демократам «ощутить всю тяжесть провала».

В политическом контексте некоторые эксперты даже предполагают, что республиканцы уже вторые президентские выборы подряд лишь имитируют борьбу, чтобы сохранить свое системообразующее положение в политической жизни страны, и умышленно выставляют кандидатов, заведомо обреченных на проигрыш. Демократам же они оставляют сомнительную славу принятия

крайне болезненных мер, необходимых для оздоровления экономики, в надежде, что сами они смогут надолго вернуться к власти в «тоге спасителей» потом, когда основная черная работа по преодолению кризиса будет проделана.

При кажущейся убедительной победе Б. Обамы им было набрано лишь половина голосов всех избирателей – на 3 % меньше, чем на предыдущих выборах в 2008 г. Ситуация, когда действующий президент получает на вторых выборах меньше голосов, чем на первых, в Америке не встречалась со времен Второй мировой войны. Страна, к тому же, раскололась между предпочтениями англосаксонского ядра населения, проголосовавшего в основном за М. Ромни, и поголовным голосованием меньшинств за Б. Обаму.

Практические подтверждения вышеуказанного размежевания в американском обществе появились сразу после того, как было объявлено о победе Б. Обамы – 7 ноября на сайте общественной программы We The People, запущенной по инициативе самого Б. Обамы осенью 2011 г., появились электронные петиции о предоставлении независимости отдельным штатам США. К настоящему моменту на сайте насчитывается порядка 70 веб-петиций с подобными требованиями, и семь из них собрали достаточное количество подписей для того, чтобы быть рассмотренными федеральными властями.

Каждый гражданин может оставить на этом сайте свое обращение (петицию) по тому вопросу, который кажется ему наиболее актуальным в данный момент. Если под обращением подписывается более 25 тыс. человек в течение 30 дней, администрация президента обязана рассмотреть вопрос и дать по нему официальный ответ. Большинство разнообразных петиций набирает несколько сот подписей, что, естественно, освобождает федеральное правительство от необходимости разбираться в «несущественных проблемах». Однако петиция по вопросу возможности отделения от США штата Техас собрала более 114 тыс. подписей. Аналогичные обращения от Луизианы – свыше 36 тыс., Флориды – 35 тыс. Штаты Джорджия, Теннесси, Алабама и Северная Каролина собрали более 30 тыс. голосов. Всего же под «сепаратистскими» обращениями подписалось почти 700 тыс. человек.

Разнообразные СМИ не замедлили подхватить «сенсацию». Правда, нечто подобное уже наблюдалось на страницах прессы несколько лет назад, когда о своем желании получить независимость от федерального центра заявляли индейцы Лакота. Кончилось тем, что в 2009 г. Б. Обама принял решение выплатить американским индейцам 3,4 млрд долл. в качестве компенсации за неправильное распределение доходов от земель, которые Лакота и другие индейские племена считают своими.

У нынешнего движения по сбору подписей под петициями с требованием выхода штатов из США перспектив еще меньше, чем у инициативы индейцев Лакота. Шесть из семи штатов, петиции которых набрали достаточное число подписей – и без того дотационные (на них вместе приходится более 23 % дотаций федерального центра). Однако вряд ли федеральные власти будут «на-

качивать деньгами» Алабаму и Джорджию, чтобы задобрить местных «сепаратистов» – слишком уж очевидно, что в «автономном плавании» шансов у них немного.

Заметное исключение представляет собой разве что Техас. В техасской петиции сказано, что штат просит о предоставлении права мирного выхода из состава Соединенных Штатов Америки и возможности создать свое собственное новое правительство: «Как и ранее, Соединенные Штаты страдают от экономических трудностей, происходящих от невнимания федерального правительства к вопросам реформирования как внутренних, так и зарубежных расходов. Граждане США страдают от вопиющего нарушения их прав, возникающих при применении NDAA, TSA и прочих актов. Учитывая, что штат Техас имеет сбалансированный бюджет и является 15-й по величине экономикой в мире, практически Техас вполне может отделиться от федерации, тем самым защитив права граждан на жизнь и вновь закрепив свои права и свободы в соответствии с подлинными идеями и убеждениями наших отцов-основателей, которые с некоторых пор не находят отклика у федерального правительства».

Отметим, что штат давно пугает федеральное правительство возможностью отделения. Последний раз эту «страшилку» использовал губернатор Техаса Р. Перри в апреле 2009 г. – тогда на съезде Чайной партии он заявил, что «техасцам может так осточертеть политика вашингтонских демократов, что им захочется отделиться». Правда, довольно скоро губернатор Техаса внезапно осознал, что идея сецессии его больше не интересует. Сейчас же Р. Перри в осторожных выражениях подбадривает «подписантов», заявляя, что разделяет их «расстройство деятельностью федерального правительства», не забывая добавить, что «не должно происходить ничего, что может поколебать единство страны».

В разгар «сепаратистской кампании» Р. Перри Техас действительно продемонстрировал завидные показатели: на его долю приходилось 75 % новых рабочих мест, появившихся в Америке в 2008–2009 гг., а уровень безработицы составлял 6,5 % против 8,5 % по стране. Чувствуя себя хозяином положения, Р. Перри заявлял тогда: «Техас – уникальное место. Когда мы вошли в Союз в 1845 году, одним из условий было, что мы сможем выйти, если решим сделать это».

На самом деле юридических оснований для выхода отдельных штатов из состава федерации не существует. По иронии судьбы, окончательное решение по этому вопросу было принято Верховным судом США по делу «Техас против Уайта» в 1868 г. Тогда суд постановил, что слово «штат» отнюдь не означает «суверенное государство» и подтвердил, что штаты не имеют права провозглашать независимость от США.

У Техаса, впрочем, остались некоторые привилегии – при вхождении в Союз техасцы закрепили за собой право на разделение (на пять отдельных штатов). Кроме того, Техас сохранил за собой право на владение землей и ее недрами

(все полезные ископаемые, в том числе, естественно, нефть – не принадлежат федеральному правительству, а являются общественной собственностью).

У других штатов, чьи жители подали петиции об отделении, даже таких привилегий нет. Так что рассчитывать «сепаратистам» особенно не на что. Разве что на вежливый ответ из администрации президента, где наверняка будет упомянуто решение Верховного суда по делу «Техас против Уайта».

У «сепаратизма» в США шансов нет, но то, что переизбрание Б. Обамы высветило раскол в американском обществе – очевидный факт. Ярким свидетельством этому является еще одна петиция на сайте We The People – с требованием импичмента президента. За неделю она собрала уже 35 822 подписи, а за 30 дней наверняка наберет еще больше. Ее авторы обвиняют Б. Обаму в том, что он начал войну в Ливии без одобрения Конгресса в нарушение Конституции США. В том, что он не уважает Конституцию и хочет ее изменить. В том, что социальная программа Obamacare принуждает граждан США получать медицинское страхование помимо их воли.

Второй президентский срок Б. Обамы начинается на фоне глубинного противостояния двух Америк. Раскол США неожиданно оказался реальностью и линии разлома проходят не по границам штатов, а по умам американцев. И петиции на сайте We The People – только одно из внешних проявлений этого противостояния.

Ведущий эксперт влиятельного Института Брукинга Т. Манн полагает в связи с этим, что в послевыборный период межпартийная поляризация в США сохранится и никаких новых коалиций по отдельным вопросам не предвидится. Его коллега по институту И. Соухилл обратила также внимание на то, что, по всей видимости, сохранится раскол и внутри республиканской партии, которая все еще «ищет свое лицо». Старший сотрудник Фонда Карнеги и член Совета по международным отношениям в Брюсселе Р. Каган отметил крайнюю серьезность стоящих перед президентом Б. Обамой вызовов, указав особо, что, прежде чем приступить к секвестированию бюджета, главе Белого дома следовало бы тщательно взвесить, как это отразится на внешней политике страны.

Задуматься президенту Б. Обаме есть над чем. Например, сразу после президентских выборов биржевые котировки индексов Dow Jones и Nasdaq опустились на 2,5 % (обычно, вследствие окончания предвыборных треволнений и ожидания стабильности, растут), что является тревожным признаком. Это значит, что крупный капитал изначально не поверил в способность Б. Обамы справиться с кризисом. Европейские биржи сначала отреагировали некоторым подъемом после объявления результатов выборов, но закрылись при отрицательных результатах. Рейтинговое агентство Fitch предупредило: президент Б. Обама и Конгресс должны справиться с проблемами, связанными с налогами и бюджетными расходами, иначе в 2013 г. стране грозит понижение рейтинга.

Самой насущной экономической проблемой для президента США, о которой говорят все, будет так называемый «бюджетный обрыв». Если до нового

года Конгресс не утвердит новые параметры бюджета и не поднимет порог госдолга, то уже 3 января 2013 г. из-за нависающего огромного дефицита будут автоматически сокращены некоторые бюджетные программы и отменены льготы по налогам на общую сумму в 600 млрд долл. А это – около 4 % ВВП Америки и о каком-либо выходе из рецессии в ближайшие годы говорить не придется. В августе 2011 г. демократы и республиканцы в Конгрессе пришли к временному соглашению, но теперь вопрос придется решать в режиме цейтнота.

Между тем «бюджетный обрыв» станет шоком не только для Америки. На саммите «Большой двадцатки» в Мехико глава МВФ К. Лагард назвала эту перспективу одной из основных угроз для мировой экономики.

Ведущие инвесторы также считают «бюджетный обрыв» в США главной опасностью для мировой экономики – страшнее, чем проблемы Греции и Испании, вместе взятые. Согласно опросу управляющих активами, который провели в Bank of America, 42 % инвесторов уверены, что самый большой риск для них – это именно указанный «обрыв». Еврокризис идет лишь на втором месте.

Для финансовых рынков это вообще проблема номер один. Эксперты обсуждают два возможных пути: а) Конгресс снова поднимает лимит госдолга, но это может подорвать доверие к Америке как к заемщику, ведь долг уже приближается к 100 % ВВП; б) политики не договорятся – и произойдет «обрыв», из-за которого далеко не только одни США заплатят рецессией.

Б. Обама, как считают эксперты, будет пытаться это предотвратить и попробует добиться чего-то вроде «большой сделки», которую он в прошлом году безуспешно пытался заключить со спикером Палаты представителей Д. Бонэром. Это будет означать, что республиканцам из Конгресса придется смириться с некоторым повышением налогов, а демократам – с новыми ограничениями на большие правительственные программы социальной защиты, такие как Medicare.

Президент заявил о своих планах по повышению налогов с целью сокращения дефицита бюджета. «Если мы всерьез намерены сократить дефицит, мы должны учитывать как сокращение расходов, так и размер доходов, а это значит, что состоятельным американцам придется платить немного больше налогов», – заявил Б. Обама. Он готов пойти на компромисс в некоторых деталях плана по сокращению дефицита, но подчеркнул, что категорически не согласен с планами республиканцев, которые выступают против любых повышений налогов.

Эксперты Института Гувера Стэнфордского университета высказывают мнение, что все предпринятое Б. Обамой до сих пор меры по преодолению финансового кризиса, связанные с дополнительной накачкой необеспеченных денег в экономику, «взрывоопасно усугубили» проблему долгового наследия новой администрации. Ведущий эксперт института М. Боскин констатирует, что «...размеры бюджетного дефицита и рост национального долга Америки в период первого мандата Б. Обамы беспрецедентны со времен Второй миро-

вой войны. Так, соотношение госдолга и ВВП за это время выросло вдвое – с 40,5 до 80 % в ближайшее время. Вполне вероятное и обсуждаемое ныне дальнейшее повышение потолка госдолга может привести к преодолению им психологически важной границы в 100 % от ВВП, что, скорее, приличествует развивающейся, а не первой экономике мира. Излишне говорить, что это неизбежно затронет кредитные рейтинги страны». М. Боскин указывает, что Б. Обама первый американский президент вообще, который не ставит целью полное сбалансирование бюджета даже в долгосрочной перспективе, ограничиваясь лишь задачей сохранения соотношения долга и ВВП, на уровне, который будет достигнут в 2016 г.

Справедливости ради надо сказать, что никакого конкретного плана, кроме общих деклараций, по решению проблемы госдолга нет и у республиканцев, вот почему, судя по всему, они продолжают дистанцироваться от исполнительной власти. Вице-президент американского фонда Глобальной экономики и развития К. Дервиш полагает, что «...Б. Обама столкнется с ситуацией, когда США будут просто не в состоянии в одиночку определять будущее мировой экономики, но проводимый ими курс будет иметь глобальное значение. Мир стоит на пороге новой технологической революции, и совокупные ресурсы ведущих держав мира достаточны для ее успешного проведения». Как считает К. Дервиш, важнейшей задачей для всех является более равномерное и справедливое распределение доходов, например, в США 90 % доходов от прироста ВВП в 2011 г. отошли 1 % населения. Эта проблема является не только социальной, но и макроэкономической, поскольку при таком неравенстве отсутствуют стимулы для широкомасштабного восстановления производства, а долговые и ипотечные «пузыри» только растут. К. Дервиш обращает также внимание на то, что профицит внешней торговли Китая сокращается, а у Северной Европы – увеличивается. Ее профицит составил уже 500 млрд долл., в то время как у США дефицит достиг также 500 млрд долл. Значит, дело не только в демпинге Китая, но и в общей неэффективности американской экономики.

В Центре стратегических и международных исследований (CSIS) полагают, что президенту Б. Обаме придется всерьез подумать об улучшении внешнеторгового баланса страны. Во время избирательной кампании он практически ничего не говорил о принятой в 2010 году его собственной Национальной экспортной инициативе (NEI), согласно которой вывоз товаров из США к 2014 г. должен был бы возрасти вдвое. С тех пор небольшой прирост в экспорте наметился, но о двукратном увеличении американского экспорта в ближайшие годы говорить не приходится, как и об устранении на этой основе внешнеторгового дисбаланса.

Внешнеполитическое наследие первого срока Б. Обамы, как и взаимоотношения США с остальным миром на пороге его второго срока, представляются не менее сложными, чем комплекс внутренних проблем, которыми американский президент озабочен сейчас в первую очередь.

Одна из наиболее авторитетных в США газет The New York Times опубликовала обзор реакции в мире на переизбрание Б. Обамы.

В России, со ссылкой на Д. Тренина из московского Фонда Карнеги, удовлетворены исходом президентских выборов в США. Ожидается, что переизбрание Б. Обамы добавит предсказуемости в российско-американских отношениях. Возможно даже, что в некоторых вопросах, например по ПРО, в американской позиции появится больше гибкости, как это обещал Б. Обама Д. Медведеву. Вместе с тем, сохраняются расхождения по существенным вопросам ПРО и таким международным проблемам, как ситуация в Сирии. Беспокоящим фактором для Кремля является также реакция официального Вашингтона на развитие внутренних процессов в России.

Украинские власти, по мнению многих отечественных экспертов, также должны быть рады переизбранию действующего президента США на второй срок. «Отношения, которые уже установились при Обаме, – приемлемы. Нет прямого вмешательства в наши дела, как это было при Дж. Буше-младшем. Это не означает, что не работают соответствующие службы, не финансируется оппозиция, но открытого вмешательства нет. И это стиль, который установил Обама. Он явно заинтересован в нормальных отношениях с Россией, в отличие от его оппонента, который называл ее врагом № 1. А для нас это важно, обе страны – наши стратегические партнеры», – суммировал экспертное мнение политолог М. Погребинский.

Директор Американского института в Украине Э. Салвия прогнозирует сохранение курса США в вопросе взаимоотношений с Украиной, охарактеризовав его как достаточно прохладный и корректный.

В то же время он отметил, что двухсторонние отношения между странами осложняются заключением бывшего Премьер-министра Ю. Тимошенко, вектором взаимоотношений Украины с Россией, а также прохождением в седьмой созыв парламента партии «Всеукраинское объединение “Свобода”».

Также он подчеркнул, что США рассматривает Украину исключительно через призму своих взаимоотношений с Россией. «Поэтому многое будет зависеть от того, какие намерения имеет президент Б. Обама в отношении американо-российских отношений», – подытожил он.

При этом аналитики считают, что США продолжит сотрудничество с Украиной в сфере безопасности: будут проводиться совместные военные учения и продолжаться стажировки украинских офицеров в американских вооруженных силах. Кроме того, Украина в полном объеме выполнила взятые на себя обязательства, обеспечив вывоз в РФ при содействии США и МАГАТЭ последней партии высокообогащенных ядерных материалов из Харьковского физико-технического института. При финансировании США продолжают работы по строительству с применением современных технологий на базе Харьковского физико-технического института новейшего источника нейтронов. Относительно экономической сферы, украинские эксперты отмечают, что

Соединенные Штаты не являются главным торговым партнером, однако влияние США на экономическую ситуацию в Украине зависит от условий, сроков и масштабов возобновления сотрудничества с МВФ и Мировым банком.

Довольно неожиданно представляет восприятие победы Б. Обамы в арабском мире эксперт по ближневосточным исследованиям американского Совета по международным отношениям Э. Хусейн. По его словам, со ссылкой на «ведущего египетского либерального политика», там предпочли бы, чтобы у власти в США все еще находился Дж. Буш, с которым, по крайней мере, было ясно, как себя вести. Сейчас же «не только в Египте, но и в Сирии, Израиле, Бахрейне, Иране и Саудовской Аравии складывается впечатление, что на президента Обаму и Соединенные Штаты нельзя полагаться». Это ослабляет союзников Америки и усиливает ее противников. Кроме того, обретенные Б. Обамой «новые друзья» на Ближнем Востоке – братья-мусульмане, в настоящий момент самая влиятельная сила в регионе, также будут ждать от него «правильного руководства и надежности». В результате ставка Вашингтона на умеренных исламистов во время «арабской весны» потребует от американцев дополнительных уступок по отношению к этой силе.

Израиль, как полагает Ш. Авинери, профессор политологии Иерусалимского Еврейского университета, а ранее генеральный директор МИД Израиля, со своей стороны, исходит из того, что Б. Обама уже осознал, насколько сложен путь к палестино-израильскому взаимопониманию и во время второго мандата он, возможно, попытается учесть уроки провала своих первоначальных попыток добиться быстрого результата в этом вопросе. При этом, несмотря на разногласия между Б. Обамой и Б. Нетаньяху, в том числе по израильским поселениям на Западном берегу Иордана, сотрудничество в области безопасности между двумя странами за последние несколько лет достигло беспрецедентного уровня. В любом случае для еврейского государства полезно иметь друга в Белом доме, пусть даже иногда и критически по отношению к нему настроенного.

Как отметил премьер-министр Сингапура Л. Сяньлун, поскольку во главе США остается Б. Обама, можно рассчитывать на то, что хотя бы в некоторой степени новая политика США будет перекликаться с тем курсом, который страна проводила последние четыре года.

Какой политики Америка будет придерживаться в азиатском регионе? Сохранится ли курс на «возвращение в Азию» и «продвижение на восток»? Это те вопросы, которым в Азии сейчас уделяется особенное внимание. Недавно в Китае (в ходе XVIII съезда КПК) произошло обновление политической верхушки. Китайско-американские отношения будут играть в мировой политике исключительно важную роль, в этом плане пока ничего не изменилось. Однако для того, чтобы новая команда Б. Обамы и новые лидеры Китая привыкли друг к другу, должно пройти какое-то время. В то время как США и Китай стремятся к сохранению стратегического баланса, для стран региона самым важным остается вопрос обеспечения мира и стабильности.

Исполнительный директор влиятельного индийского центра «Глобальный институт будущего» Ч. Нэйр считает, что страны Дальнего Востока не ожидают особых изменений в американской политике. Их внимание в значительной большей степени приковано к происходящей смене власти в Китае. В регионе полагают, что за четыре года первого мандата Б. Обама свои внешнеполитические обещания не выполнил, и относятся к нему без прежнего энтузиазма. Если Б. Обама хочет восстановить доверие к себе в Азии, он не должен ограничиваться риторикой. Ему придется убедить население Азии в том, что он понимает необходимость для Америки приспособиться к реалиям раздела власти в быстро меняющемся мире. Это касается отношений США с Китаем, Россией, Ираном, Сирией, не говоря уже об их подходе к «хаосу в Афганистане».

Из Европы ведущий аналитик Немецкого фонда Маршалла К. Стелзенмюллер говорит о смешанных чувствах в связи с переизбранием Б. Обамы на второй срок. С одной стороны, немцы и другие европейцы вздохнули с облегчением, поскольку не ждали от М. Ромни ничего хорошего. От его замечания по поводу того, что Россия геополитический враг Америки номер один, у политиков во многих европейских столицах «поднялись брови». С другой стороны, в этой части света присутствовало и разочарование от некоторых шагов администрации Б. Обамы, в частности по проблемам ПРО, ведения войн с помощью беспилотников, использования мер стимулирования американской экономики и др.

Одной из немногих стран, где в большей степени ожидали победу М. Ромни, был Пакистан. Его руководство считает, что в период правления Б. Обамы пакистано-американские отношения пришли в наихудшее состояние за десятилетия и при республиканцах они были гораздо лучше. Больше всего там недовольны атаками беспилотников и непрекращающимся, вопреки заверениям, кровопролитием в Афганистане.

Что касается предположений по поводу внешней политики президента Б. Обамы во время его второго мандата в самой Америке, то все прогнозы строятся вокруг уже очерченного круга тем. Вице-президент Института Брукинса, руководитель его программы внешнеполитических исследований М. Индик высказал мнение, что «...второй срок дает президенту Б. Обаме возможность сыграть ту историческую роль в международных делах, которую все ожидали от него после победы на первых выборах. Отличиться здесь у него шансов гораздо больше, нежели внутри страны. Если, конечно, получится». Среди ожидающих решения международных проблем М. Индик в первую очередь указал на иранскую ядерную программу, скатывание Сирии к гражданской войне, угрожающей распространиться на Ливан, Ирак и Бахрейн, палестинский вопрос, возможные попытки нового китайского руководства утвердить себя за рубежом, ожидающееся продолжение переговоров с Россией о заключении нового соглашения в области контроля над стратегическими вооружениями. Б. Обаме также придется вдохнуть жизнь в

провозглашенную стратегию переноса центра тяжести в Азию с выстраиванием полноценного сотрудничества между США и двумя растущими азиатскими державами – Китаем и Индией, а также определить пути и способы окончательного прекращения войны в Афганистане. Иными словами, от Б. Обамы ожидают, что он будет участвовать в формировании нового мирового порядка в таком направлении, которое позволит «сохранять американские стратегические интересы и продвигать американские либеральные ценности».

На сайте одного из ведущих аналитических центров демократической партии – Фонда столетия ветеран разведсообщества США М. Абрамович предсказывает, что в Сирии президент Б. Обама будет делать все от него зависящее, чтобы ускорить уход с политической сцены президента Б. Асада. Причем, по его мнению, одной из центральных проблем после этого станет судьба сирийских курдов, которые в условиях фрагментации государства могут повести себя слишком самостоятельно, что еще более осложнит отношения США с имеющими трудности со своими курдами Турцией, Ираком и Ираном. Скорее всего, по проблеме сирийских курдов США прямо или косвенно поддержат позицию турок, отношения с которыми для Вашингтона куда важнее.

С. Шлезингер из того же Фонда столетия придерживается мнения, что во время второго мандата Б. Обама будет делать все возможное, чтобы избежать новой военной интервенции на Ближнем Востоке, к какой бы воинственной риторике под влиянием обстоятельств он не прибегал. Причинами этого являются груз внутренних проблем и неудачный опыт недавнего прошлого, в частности в Ираке и Афганистане. Кроме того, после открытой поддержки премьер-министром Израиля Б. Нетаньяху его оппонента на выборах Б. Обама будет в меньшей степени прислушиваться к израильским требованиям в отношении силового решения иранской ядерной проблемы, хотя и подтвердит свою приверженность безопасности Израиля. Его политика по отношению к Ирану будет и дальше носить двусмысленный характер и состоять из санкций, угроз, бойкота, организации международного давления, но не войны.

Редактор международного отдела The Financial Times Д. Блиц предсказывает, что самой крупной внешнеполитической проблемой для президента Б. Обамы в период второго срока будет именно иранская ядерная программа. Пока Администрация Б. Обамы утверждает, что военная операция должна последовать только тогда, когда Иран примет стратегическое решение создать ядерную бомбу и приблизится к стадии испытаний. Если Б. Обама не изменит свою позицию, ему придется снова сдерживать Израиль, доказывая израильтянам, что экономическим санкциям нужно дать время, чтобы убедить Иран пойти на сделку.

Провозглашаемое в качестве стратегической цели намерение Белого дома влиять на политику все более тревожащего его своими потенциалом и амбициями Китая вызывает у многих экспертов откровенный скепсис. Корреспон-

дент The Financial Times в Пекине К. Хилле указывает, например, на ограниченность ресурсов Администрации Б. Обамы для такого воздействия в стратегическом плане. Военные возможности США в регионе ограничиваются разработкой Китаем систем вооружения, предназначенных для того, чтобы контролировать не только сушу, но и море и лишить противника, под которым, скорее всего, подразумеваются США, доступа к определенным областям. В частности, речь идет о противокорабельных ракетах наземного базирования, способных угрожать американским авианосцам в Азии.

Представляющий The Christian Science Monitor в Москве Ф. Уэйр сообщает, что и РФ активно ищет противоядие против возможных действий в отношении ее Вашингтона. Сейчас Кремль взял на вооружение новую тактику. В ответ на американскую критику по поводу несоблюдения норм демократии в России он публикует не менее острые сообщения о практике, сложившейся в этих вопросах в США. Действуя в таком духе, российская Центральная избирательная комиссия, обвиняемая в массовых фальсификациях на выборах, сама демонстративно отказалась подтвердить, что президентские выборы в США были свободными и честными.

Учитывая изложенное выше, отметим, что во всем мире существует неподдельная заинтересованность политиков, экономистов, экспертного сообщества относительно того, какие ответы на остро стоящие как общеамериканские, так и глобальные вызовы даст переизбранный на второй срок президент Б. Обама. Большинство аналитиков предполагает, что Б. Обама, в первую очередь, сконцентрирует усилия на попытке преодоления негативных тенденций развития финансово-экономического кризиса, что, безусловно, потребует серьезных усилий и уступок в процессе переговоров с республиканским большинством Конгресса, не разделяющим экономическую стратегию команды нынешнего президента. Во внешней политике США экспертами ожидается продолжение нынешней американской стратегии вместе с более существенным выполнением основных ее составляющих: «перезагрузки», «возвращения в Азию», «движения на восток» и пр. Возможно, поступательное изменение качества внутренней и внешней американской политики даст возможность президенту Б. Обаме дать достойные ответы на стоящие перед ним вызовы, что непосредственно будет влиять на изменения ситуации во многих точках мира.

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

11–12 жовтня 2012 р. Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України на базі Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара та Національного центру аерокосмічної освіти молоді ім. О. М. Макарова був проведений Міжнародний науково-практичний форум «Наука і бізнес – основа розвитку економіки. Мета форуму – демонстрація наукових здобутків провідних вищих навчальних закладів і наукових установ України, налагодження контактів між науковими закладами країни та бізнесом, виробничими підприємствами та організаціями. У форумі брали участь представники 80 провідних вищих навчальних закладів України, Росії, Казахстану, Туреччини та 25 підприємств України. Очолював роботу форуму перший заступник міністра МОНМС України Є. Сулима. У рамках роботи форуму проводилась виставка закінчених вузівських наукових розробок, готових або частково готових до впровадження, загалом було продемонстровано майже півтисячі науково-технічних розробок.

Активну участь у роботі форуму взяв Ужгородський національний університет. Делегацію УжНУ очолював проректор з наукової роботи член-кореспондент НАНУ, професор Ю. Височанський, а наукові розробки представляли доктор технічних наук, професор В. Козубовський і кандидат фізико-математичних наук, доцент Й. Головач. На стенді УжНУ були представлені близько 40 науково-технічних розробок наших учених, а також спільні розробки з науковцями Росії, Білорусі, Литви та інших країн. Це розробки, які впроваджені у виробництво, готові до впровадження або мають високу ступінь готовності до впровадження за такими пріоритетними напрямками, як енергоощадні технології та енергозбереження, машинобудування, приладобудування, нові матеріали, охорона здоров'я, охорона навколишнього середовища, міжнародне науково-технічне співробітництво.

Особливе зацікавлення у відвідувачів виставки та бізнесових кіл викликали розробки Науково-дослідного інституту фізики і хімії твердого тіла (нові оптоелектронні матеріали) і НДІ засобів аналітичної техніки (газові сенсори на широку номенклатуру газів і газоаналітичні прилади на їх основі). Найбільш плідні переговори відбулися з представниками Науково-технічного центру «Найсучасніші інновації гірничорудної індустрії» (м. Кривий Ріг) і Криворізького національного університету, які зацікавлені у впровадженні цілого ряду розробок УжНУ на підприємствах Криворізького басейну (*Час Закарпаття* (<http://chas-z.com.ua/culture/uzhnu-predstaviv-svoji-naukovo-tehnichni-rozrobki-na-mizhnarodnomu-forumi-foto>). – 2012. – 17.10).

* * *

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара відвідала Надзвичайний і Повноважний Посол Аргентинської Республіки в Україні Ліла Ролдан Васкес де Муан. Під час зустрічі з ректором університету М. Поляковим і проректорами посол обговорила можливі напрями співпраці ДНУ з вищими навчальними закладами Аргентини. Зокрема, Ліла Ролдан Васкес де Муан наголосила, що між Україною та Аргентиною підписана міжурядова угода про взаємне визнання дипломів про вищу освіту, що відчутно спрощує студентський і академічний обмін між університетами, а також дає змогу українським громадянам працювати в Аргентині за фахом. «Також між Україною та Аргентиною підписана міжурядова угода про співробітництво у дослідженні та освоєнні космічного простору в мирних цілях, що відкриває нові перспективи», – зазначила посол.

У свою чергу М. Поляков окреслив сфери, де ДНУ зацікавлений у співпраці з аргентинськими науковцями. Як приклад, ректор навів співробітництво з Федеральним університетом міста Бразилія, на замовлення якого в ДНУ готують фахівців для ракетно-космічної галузі цієї країни. Про наміри Аргентини взяти участь у реалізації українсько-бразильського проекту «Циклон-4» йшлося під час візиту у Дніпропетровськ керівництва аргентинської Національної комісії з космічних досліджень (CONAE) на чолі з доктором Ф. Варотто.

«Сьогодні в університеті реалізується близько 100 двосторонніх угод про співпрацю у галузі освіти і науки з провідними навчальними і науковими закладами Європи, Азії, Америки, – зазначив ректор ДНУ. Дніпропетровський національний університет є членом Великої хартії університетів Європи, Євразійської асоціації університетів, Мережевого відкритого університету СНД. Серед партнерів ДНУ провідні університети 50 країн світу: Росії, США, Китаю, Німеччини, Великої Британії, Бразилії, Франції та інших». М. Поляков також підкреслив: «ДНУ ім. О. Гончара готує фахівців на замовлення цих держав. Співпраця з навчальними і науковими закладами Аргентини має стати ще однією сторінкою наукової діяльності ДНУ» (*Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (<http://mon.gov.ua/ua/news/671-spivpratsya-sistem-vischoyi-osviti-argentini-ta-ukrayini-na-prikladi-dnu>). – 2012. – 17.10).*

* * *

Восточноукраинский национальный университет им. В. Даля награжден золотой медалью и дипломом в номинации «За весомый вклад в науку и поддержку изобретательской деятельности» на VIII Международном салоне изобретений и новых технологий «Новое время».

В мероприятии, посвященном энергосбережению и энергоэффективности в городском хозяйстве, приняли участие более 500 представителей ведущих союзов изобретателей, компаний и организаций из более чем 35 стран мира.

В рамках салона було представлено 20 изобретений молодых ученых и студентов Института прикладной механики и материаловедения ВНУ им. В. Даля, а также нескольких факультетов вуза – систем рельсовых коммуникаций, инновационной экономики и кибернетики, транспортных систем и логистики, электротехнических систем, компьютерных систем и технологий, естественных наук. Все эти научные работы были высоко оценены жюри, а их авторы получили семь золотых и 13 серебряных медалей. Также свои разработки презентовали представители учебных подразделений Далевого университета – Института химических технологий (г. Рубежное) и Технологического института (г. Северодонецк): на их счету две золотые и три серебряные медали.

Напомним, что ВНУ им. В. Даля с 2006 г. принимает участие в Международном салоне изобретений и новых технологий «Новое время». Каждый раз университет получал золотые медали: в 2006 г. – за организацию научно-исследовательской работы, в 2007 г. – за значительный вклад в развитие инновационной деятельности, в 2008 г. – за поддержку инновационной деятельности в Украине. В 2009 и 2010 г. университет награжден золотыми медалями и дипломами «За значительный вклад в развитие научно-исследовательской и инновационной деятельности в Украине и содействие росту ее авторитета за рубежом», а в 2011 г. – «За весомый вклад в науку и поддержку изобретательской деятельности» (*CXID-INFO* (<http://cxid.info/101008.html>)). – 2012. – 12.10).

* * *

Упродовж 11–14 жовтня 2012 р. у Вінницькому національному технічному університеті проводиться півфінал першості світу ACM з програмування. Світовий півфінал проводився одночасно у містах Вінниця (Україна) і Бухарест (Румунія) серед 78 команд країн Південно-Східної Європи.

Найбільша кількість учасників – з України, Турецької Республіки, Республіки Болгарія, Республіки Молдова. За результатами півфіналу першості світу ACM з програмування вісім українських команд увійшли в першу десятку найсильніших команд країн Південно-Східної Європи. Місця розподілено так: I місце – Київський національний університет імені Тараса Шевченка; II місце – Політехнічний університет, м. Бухарест; III місце – Київський національний університет імені Тараса Шевченка; IV місце – Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна; V місце – Київський національний університет імені Тараса Шевченка; VI місце – Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова; VII місце – Донецький національний університет; VIII місце – Вінницький національний технічний університет; IX місце – Львівський національний університет ім. І. Франка; X місце – Політехнічний університет, м. Бухарест.

Студенти, які вибороли I та II місця, братимуть участь у чемпіонаті світу з програмування, що відбудеться у м. Санкт-Петербург у червні 2013 р.

Нагадаємо, що за останні п'ять років українські студенти двічі виборювали золоті та один раз срібні медалі першості світу. Минулого року серед перших 16-ти місць у півфіналі 14 посіли українці, поступившись суперникам лише у другій і восьмій позиціях (*Прес-служба Міністерства освіти і науки, молоді та спорту* (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245694449&cat_id=244277212). – 2012. – 16.10).

* * *

3 29 вересня по 3 жовтня у м. Вашингтон (США) відбувся щорічний Всесвітній кубок SIFE (Students In Free Enterprise). Цьогоріч Україну на цих змаганнях представляли студенти Вінницького національного технічного університету. «Вінницька п'ятірка» не лише пройшла відбір і стала кращою серед 16 українських команд, а й здобула четверте місце у своїй лізі та гідно представила наше місто та Україну серед 40 країн світу.

У цьому році українські студенти презентували одразу чотири проекти. Кожен із них був направлений на конкретні цільові аудиторії – зокрема, для людей з низьким рівнем заробітної плати, для пенсіонерів, для дітей і для підприємств, де ми впроваджували нові технологічні рішення. І кожен із цих проектів має реальні позитивні результати. Так, зокрема, одним із найкращих (на думку самої команди) і найрезультативнішим став проект «Безпечна дорога до школи».

SIFE – це міжнародна організація, яка об'єднує студентів, викладачів і представників бізнесу в 39 країнах світу. На сьогодні SIFE охоплює понад 57 тис. студентів з-понад 1,5 тис. університетів світу. Цьогоріч відбувся ребрендинг організації, відтепер SIFE став Enactus (Entrepreneurial – Action – Us). Тож і сам кубок змінив назву на Enactus World Cup 2012. Суть програми SIFE полягає у тому, щоб об'єднати студентів, викладачів і представників бізнесу для того, аби реалізувати набуті у ВНЗ знання для навчання будь-яких груп населення в своєму місті, селищі чи регіоні принципам ринкової економіки, навичкам особистого успіху та підприємництва, фінансовій грамотності тощо. Студенти самостійно обирають цільові аудиторії, методи роботи, кількість проектів, їх тривалість і масштаби. Головне, вони повинні розуміти, яким чином проекти мають бути реалізовані та які результати принесуть (*Моя Вінниця* (<http://www.myvin.com.ua/ua/news/student/17034.html>). – 2012. – 19.10).

* * *

Міжнародна наукова конференція «Високі технології в наукових дослідженнях університетів: нанотехнології і наноматеріали, інформаційні технології, енергоефективність, технології високих напруг» відбулась у Харкові. Протягом двох днів учасники конференції в Національному технічному університеті «ХПІ» обговорили проблеми ефективного впровадження наукових розробок університетських науковців.

Основні завдання конференції – налагодження зв'язків між університетами України та світу, обмін результатами наукових досліджень у галузі новітніх технологій. Учасники заходу обговорили напрями розвитку сучасної університетської науки та освіти, перспективи використання високих технологій на основі наноматеріалів, високотехнологічного екологічного обладнання з мінімальними енерговитратами, розглянули можливість створення сприятливого інвестиційного клімату для подальшого зближення освіти, науки і бізнесу, сталого розвитку економіки України (*Харківська міська рада* (<http://www.city.kharkov.ua/uk/news/u-hpi-prohodit-mizhnarodna-naukova-konferentsiya-z-visokih-tehnologiy-16321.html>). – 2012. – 19.10).

* * *

17 жовтня у третьому корпусі Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля відбулася урочиста церемонія відкриття єдиної в Луганській області Українсько-німецької науково-дослідної лабораторії ливарних процесів, створеної за підтримки компанії ArcelorMittal.

У програмі відкриття відбулася презентація сучасного високотехнологічного ливарного обладнання: відрізного верстату, шліфувально-полірувального верстату, електронного мікроскопу, а також спеціального програмного забезпечення – системи обробки зображень. У церемонії відкриття взяли участь ректор СЧУ ім. В. Даля професор О. Голубенко та представники німецького металургійного підприємства ArcelorMittal – інженер-металург М. Хюттер і спеціаліст відділу кадрів С. Олтман (*Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України* (<http://mon.gov.ua/ua/regionalnews/632-u-shidnoukrayinskomu-universiteti-vidkrietsya-unikalna-laboratoriya-livarnih-protsesiv>). – 2012. – 17.10).

* * *

Український школяр проявив себе в непростій дисципліні «Математичний аналіз», зумівши створити зразок цифрового підпису, захищеного від хакерів. Учень Малої академії наук України, одинадцятикласник Київського ліцею № 38 ім. В. М. Молчанова О. Гур'янов отримав спеціальний приз на конкурсі на 24-му Конкурсі молодих учених ЄС EUCYS за вирішення завдання, над яким працюють програмісти не один рік. Він створив спеціальні криві для побудови цифрового підпису, що значно ускладнює можливості для його злому хакерами.

Вимоги до конкурсантів на європейському конкурсі дуже серйозні: високий рівень знання англійської мови, наукова новизна і практичне значення дослідження. Крім того, учасниками конкурсу могли бути тільки діти, які посіли перше місце в науковому конкурсі у власній країні. Навесні цього року О. Гур'янов переміг у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук в секції «Математичне

моделювання» (*Українські Національні Новини* (<http://www.unn.com.ua/ua/news/976214-a.klyuev:-mi-zabovuyazani-borotis-z-vitokom-mizkiv/>). – 2012. – 18.10).

Альтернативні джерела енергії

У Кіровоградській області (с. Іванівка, Новоукраїнський район) запрацювала фотоелектрична сонячна наземна електростанція «Іванівка». Установка здатна виробляти 1,3 МВт електроенергії, що буде постачатися у загальну електромережу. Станція здатна забезпечити електроенергією увесь Новоукраїнський район. За площею вона займає 2,7 га землі. Сума вкладених інвестицій перевищує 25 млн грн.

У Новоукраїнському районі уже давно налагоджено виробництво паливних гранул. У с. Іванівці господар місцевого фермерського господарства С. Омеляненко втілює у життя черговий інноваційний енергоощадний проект. Так, минулого року він встановив тепловий насос, який за рахунок природної різниці у температурі навколишнього середовища та ґрунту взимку обігріває приміщення адміністративного комплексу, а влітку працює як кондиціонер (*Кіровоградська обласна державна адміністрація* (<http://kr-admin.gov.ua/start.php?q=News1/Ua/2012/12101201.html>). – 2012. – 12.10).

Біотехнології

В Кременском районе (Луганская обл.) открыто предприятие по производству альтернативного вида топлива (пеллетов). Предприятие находится в с. Новоастрхань. Используемая технология является экологически безопасной. Для производства пеллетов используется биологические вещества – любые отходы растениеводства (*Луганська обласна державна адміністрація* (http://www.loga.gov.ua/oda/press/news/2012/10/10/news_41036.html). – 2012. – 10.10).

Інформаційні технології

Наявність сайтів в архівних установах Київської області дала можливість створити Електронну мережу архівів Київщини під керуванням системи «ПОЛДАР» (далі – система). Створена комунікаційна мережа дає можливість перейти до більш вищого рівня інтеграції архівних установ Київської області – створення об'єднаної регіональної Базы даних і

наповнення її електронними документами. Електронна мережа архівів Київщини базуються на центральному порталі, де у візуально-географічній формі, у вигляді карти розміщено всі райони Київщини. Ті райони, архівні установи котрого вже приєднані до мережі, мають блакитний колір, решта – бордовий.

Архівні установи, щоб бути приєднаними до мережі, виконують ряд спеціально розроблених вимог, які сформовані у вигляді спеціальної інструкції та розміщені на одній зі сторінок portalу. Усі вимоги є уніфікованими і базуються, в основному, на рекомендаціях Державної архівної служби України про створення обов'язкових тематичних розділів сайту архівної установи та їх наповненню даними. Також архівним установам надано детальні роз'яснення щодо формату оформлення макета сторінок і правил пересилання їх на портал Електронної мережі архівів Київщини, де з них системою генеруються окремі сайти.

Якщо з головної сторінки portalу за спеціальним посиланням перейти на відповідну сторінку, то можна ознайомитись зі станом наповнення даними сайтів архівних установ мережі на той момент. Усе це відображається у формі таблиці з різнокольоровим забарвленням, яку генерує система та у відсотках показує якою мірою наповнений той чи інший розділ кожного сайту архівної установи стосовно встановленого переліку обов'язкових даних.

Карта Київської області та список районів, які розміщені на головній сторінці portalу, забезпечують зручність вибору потрібного району. У кожному районі міститься інтерактивний список архівних установ, які на сьогодні вже приєдналися до мережі. Можна обрати необхідний архів і перейти на його сайт.

Типовий сайт згенеровано системою з набору обов'язкових даних, які були надіслані конкретною архівною установою, на прикладі Архівного відділу Іванківської райдержадміністрації. На головній сторінці сайту розміщено розділи, які є обов'язковими для кожного сайту мережі: «Історія архіву», «Новини», «Контакти», «Зворотний зв'язок», «Нормативна база», «Регуляторні акти», «Діяльність», «Послуги», «Фонди», «Пошук», «Штати», «Корисні посилання».

На прикладі одного з розділів цього сайту «Контакти» ознайомимось з його наповненням, воно є типовим для всіх сайтів мережі і містить важливу для відвідувача інформацію: «Повна назва державної архівної установи», «Поштова адреса /з індексом/», «Електронна адреса», «Факс», «Номери телефонів», «Карта проїзду до архіву», «Транспорт», «Часи роботи», «Часи прийому», «Санітарний день», «Фото начальника /директора/», «Короткі дані про керівника установи, повна назва його посади», «Англійська версія розділу».

З читальних залів архівної установи Київської області та з регіонального архівного центру (у цьому випадку – ДАКО) можна буде (дотримуючись умов доступу до архівних документів) потрапити до об'єднаної регіональної Базы даних (електронні та оцифровані документи ДАКО та архівних установ Київської області).

База даних – це система зберігання, структуризації та візуалізації архівних даних, таких як періоди, фонди, описи, справи та ін.

Основою ієрархії бази є періоди і фонди. У кожному періоді є документ зі списком усіх фондів і фонди, які були оцифровані і є у базі даних. Кожний фонд містить історичну довідку, описи, справи, може містити аркуш фонду, картку фонду, справу фонду та ін.

Доступ до Баз даних регламентований і потребує дотримання певної дозвільної процедури та аутентифікації. При цьому База даних використовує чіткі правила розмежування доступу до її частин. Усі районні Баз даних зберігаються на захищеному сервері у ДАКО. Архівна установа Київської області зможе мати доступ лише до власних електронних документів, що є в Базі даних, по закритому каналу (шифрованому) і також з дотриманням спеціальної процедури.

Інтерфейс Баз даних простий і одночасно зручний для користування, а також інтуїтивно зрозумілий.

Із сайту архівної установи можна запустити один з функціоналів Баз даних – унікальну пошукову систему по описам фондів цього архіву, у якій існує декілька критеріїв для пошуку: «Загальний пошук», «Люди», «Події», «Місця», «Номер справи», «Номер опису», «Номер фонду», «Індекс» – в окремо заданому діапазоні років. Система адаптивної видачі результату пошуку по описам фондів формує перелік вичерпної інформації за таким переліком: «Назва справи», «Дата справи», «Номер справи», «Кількість аркушів у справі», «Буква та номер фонду», «Номер опису», «Сторінка опису», «Індекс».

Із сайту архівної установи можна також запустити ще один функціонал Баз даних – Каталог. З унікальною пошуковою системою, у якій існують критерії для пошуку, аналогічні критеріям пошуку по описам фондів.

Система адаптивної видачі результату пошуку по каталогу формує перелік вичерпної інформації за переліком, який використовується в паперових тематичних картках каталогу: «Зміст», «Місце події», «Роки», «Справа», «Аркуш справи», «Номер опису», «Номер фонду», «Індекс».

Уяву про зручність та ефективність користування базою даних можна отримати на прикладі одного з розділів Баз даних – «Радянський період», ознайомившись з його інтерфейсом. Панель цього розділу має багато органів керування, деякі з них мають декілька рівнів, проте складнощів у користуванні це не викликає – усе просто та інтуїтивно зрозуміло. Цього вдалося досягти завдяки тому, що архівна система «ПОЛІДАР» розроблялась за безпосередньої участі фахівців архівної справи – співробітників ДАКО.

У Базі даних інформаційно-пошукового архівного комплексу «ПОЛІДАР» електронні документи можуть зберігатися в будь-якому форматі (Microsoft Word, PDF, у вигляді растрових зображень і т. д.), тобто База даних є мультиформатною (*Київська обласна державна адміністрація (<http://www.kyiv-obl.gov.ua/search>).* – 2012. – 11.10).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

На базі Донбаського державного технічного університету відбулася науково-практична конференція «Розвиток системи екологічного моніторингу навколишнього природного середовища». Ініціатором проведення цієї конференції став КП «Алчевський міський центр моніторингу навколишнього природного середовища».

У місті Алчевську тільки за минулий рік зафіксовано 97 тис. т викидів в атмосферне повітря, або 20 % від загальнообласного обсягу, що пов'язано з діяльністю двох гігантів промисловості України і регіону: ПАТ «Алчевський металургійний комбінат» і ПАТ «Алчевський коксохімічний завод». Щільність викидів становить 1800 т на 1 кв. км території, що в 111 раз більше, ніж в середньому по області.

Учасники науково-практичної конференції обговорили широке коло питань, присвячених проблемам стану навколишнього природного середовища м. Алчевська. При цьому особливу увагу приділено особливостям організації екологічного моніторингу, методам оцінки і прогнозування антропогенних дій на навколишнє середовище.

Виходячи з пропозицій промовців, було прийнято:

- запропонувати Мінприроди України оптимальний розподіл коштів екологічних фондів, розробку єдиних критеріїв проведення моніторингу;
- запросити надання фінансової підтримки за рахунок коштів, що виділяються у рамках бюджетної підтримки Європейського Союзу з упровадження локальної інформаційної системи екологічного моніторингу в місті Алчевську.

Ця конференція стала відмінним поштовхом розвитку у вирішенні глобальних проблем із захисту екологічних інтересів людини і збереження природних екосистем (*Міністерство екології та природних ресурсів України* (<http://www.menr.gov.ua/content/article/11447>). – 2012. – 15.10).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

17 жовтня 2012 р. Управлінням освіти і науки Луганської обласної державної адміністрації разом з Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти проведено науково-практичний семінар у рамках проекту професійного розвитку для вчителів астрономії «Методи та засоби астрономічних досліджень», який включав дві частини: теоретичну та практичну. У теоретичній частині доцент О. Гладушина розглянула роль спостереження електромагнітного випромінювання при отриманні інформації про космічні події; показала можливості електрального аналізу при вивченні фізичної природи планет та Сонця; акцентувала увагу на шкільній астрономії.

Практична частина складалася з двох педмайстерень: «Спостереження Сонця за допомогою шкільного телескопа» (доцент О. Гладушина); Розв'язок дослідницьких задач з астрономії (вчитель фізики та астрономії комунального закладу «Луганська спеціалізована школа І–ІІІ ступенів № 5».

Під час семінару учасники ознайомилися з принципом визначення хімічного складу та температури небесних тіл, принципом роботи окремих приймачів; навчилися проводити спостереження Сонця та обробляти дані; розв'язувати дослідницькі задачі астрофізичного змісту (*Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України* (<http://mon.gov.ua/ua/regional-news/695-na-seminari-vchiteliv-astronomiyi-v-lugansku-rozglyadalisya-metodita-zasobi-astronomicnih-doslidgeen>), – 2012. – 18.10).

* * *

17 жовтня 2012 р. Управлінням освіти і науки Луганської обласної державної адміністрації разом з Луганським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти в рамках проекту професійного розвитку проведено обласний науково-методичний семінар для керівників методичних об'єднань учителів музичного мистецтва «Інноваційний урок музичного мистецтва: теорія та практика».

Мета проекту – розвиток у учителів професійно-педагогічної, інформаційної та інноваційної компетентностей, трансформованих на формування в учнів аналогічного комплексу ключових предметних і міжпредметних художніх компетентностей на мистецьких заняттях в умовах поліхудожнього виховання.

Під час роботи семінару розглянуто інноваційні методи та технології формування вокальної культури учнів та професійні методи розвитку і постановки голосу вчителя як складової системи формування вокальної культури учнів.

Учасники проекту ознайомилися з практичними формами роботи, методами діяльності вчителя щодо послідовного освоєння системи музичних занять через характерні інтонації, спів мелодії з умовною назвою ступенів ладу, музичними символами (відносна сольмізація, авторські розробки вокальних вправ тощо).

В. Андріяненко, доцент Луганської державної академії культури і мистецтв, народна артистка України, провела майстер-клас щодо професійного підходу до класичних методів розвитку і зразкової постановки голосу – складової форми роботи вчителів, спрямованої на формування системної вокальної культури учнів.

Учасники проекту не тільки одержали професійні методичні рекомендації щодо інноваційних методів і технологій формування вокальної культури учнів, але й «занурилися» у сприйняття зразкового співочого голосу, професійного виконання мистецьких вокальних творів народною артисткою України В. Андріяненко (*Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України* (<http://mon.gov.ua/ua/regionalnews/692-u-lugansku-vidbuvsya-seminar-dlya-kerivnikiv-metodichnih-obednan-uchiteliv-muzichnogo-mistetstva>), – 2012. – 18.10).

* * *

17 жовтня в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна відбулася презентація Центру дистанційного навчання. Усі присутні мали можливість ознайомитися з цілями, завданнями та програмою діяльності центру на 2012–2013 навчальний рік.

За словами директора центру В. Левчука, сьогодні електронні ресурси уже активізовані, і колектив дистанційного центру проводить тестування доступності веб-сайту в 30 точках локації, у тому числі і за кордоном. У межах пілотного проекту роботу та функції центру було випробувано на першій групі випускників, яка складалась із викладачів університету.

Центр електронного навчання був створений для реалізації освітніх програм дистанційної освіти (довузівської, вищої, післядипломної) та втілення сучасних технологій навчання. Сьогодні центр здійснює підготовку фахівців усіх рівнів кваліфікації з використанням електронних дистанційних форм навчання на основі стандарту дистанційного інтерактивного навчання SCORM.

Цього року на першій курсі дистанційної заочної форми навчання було зараховано 2440 студентів. Триває постійна робота над оновленням та доповненням веб-сайту, щоб студенти університету, які обрали саме дистанційну форму навчання, мали вільний доступ не лише до теоретичної бази, а й навчалися інтерактивно, у режимі реального часу. Зокрема, для досягнення цієї мети було створено форум, завдяки якому студенти мають можливість спілкуватися з викладачами та між собою.

За словами ректора університету В. Бакірова, ідея електронного навчання сьогодні є всесвітнім освітнім трендом, і на викладачів чекає велика робота, спрямована на вдосконалення системи навчання у відповідь на вимоги часу й необхідність впровадження новітніх комунікативних технологій у освітній процес (*Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України* (<http://mon.gov.ua/ua/regionalnews/680-u-harkivskomu-natsionalnomu-universiteti-imeni-v.-n.-karazina-prezentovali-tsentr-elektronnogo-navchannya>). – 2012. – 17.10).

Охорона здоров'я

У Кіровоградському обласному перинатальному центрі відбувся телеміст із провідними науковцями. У рамках Меморандуму про співпрацю, в обласному перинатальному центрі відбувся перший телеміст за участі провідних науковців Інституту педіатрії, акушерства та гінекології Національної академії медичних наук України.

У заході взяли участь заступник голови облдержадміністрації Г. Пастух, начальник управління охорони здоров'я облдержадміністрації О. Рибальченко,

головний лікар обласної лікарні Л. Андреева, завідувача обласним перинатальним центром Т. Мітева та провідні фахівці центру.

Вітаючи учасників телемосту, президент НАМН України А. Сердюк підкреслив, що Кіровоградщина стала першовідкривачем перинатальної служби, оскільки саме тут у рамках національного проекту «Нове життя – нова якість охорони материнства та дитинства» відкрито перший сучасний перинатальний центр. До того ж Академія медичних наук торік підписала з областю угоду про запровадження телемедицини та безкоштовне лікування у 28 інститутах НАМНУ тяжкохворих пацієнтів. За словами А. Сердюка, у поточному році за квотами пролікувалася вже 571 особа.

А. Сердюк зауважив, що науковці академії тісно співпрацюють з фахівцями регіональних перинатальних центрів. Наразі в Україні функціонує шість таких медичних установ, а вже у 2014 р. центри діятимуть у кожній області. На його переконання, запровадження в Інституті педіатрії, акушерства та гінекології НАМН України телемедицини дасть змогу оперативно вирішувати складні випадки в лікуванні пацієнтів за місцем проживання та сприятиме підвищенню кваліфікації лікарів.

Наразі в Україні створено телемедичну мережу, що об'єднує 24 лікувальні установи, до якої можуть підключатися й обласні та районні лікарні. Під час першого включення телемосту лікарі Кіровоградського обласного перинатального центру звернулися за порадою до столичних фахівців із приводу лікування двох пацієнток з найбільш складною екстрагенітальною патологією та маленького пацієнта реанімаційного відділення. Науковці схвально оцінили професійність дій кіровоградських колег та надали рекомендації щодо подальшого дообстеження та лікування породіль та немовляти (*Весь Кіровоград* (http://www.kirovograd.net/shortly/2012/10/16/v_kirovogradskomu_oblasnomu_perinatalnomu_centri_vidbuvsja_telemist_z_providnimi_naukovcjami.htm). – 2012. – 16.10).

* * *

Особые продукты питания, обладающие лечебно-профилактическими свойствами, разработали и представили исследователи Луганского национального университета им. Т. Шевченко. В пищевых продуктах содержатся необходимые организму макро-, микроэлементы, витамины в легко усваиваемой форме, полученные из морепродуктов.

«На данный момент продукция проходит медико-биологические исследования разработанных продуктов в Киеве, мы подали заявки на их патентование и в ближайшее время их можно запускать в производство», – отметил заведующий кафедрой пищевых технологий ЛНУ, доцент Д. Крамаренко.

Ученые ЛНУ сделали так, что булочные изделия и майонезы теперь обогащены необходимыми человеку пищевыми веществами, которые человек может получить, употребляя в пищу морские деликатесы, например мидии.

«Доукомплектовать» привычные нашему рациону продукты дополнительными свойствами, ученых толкнула необходимость.

В регионах со сложной экологической ситуацией функциональные вещества особенно важны для организма человека, для повышения иммунитета. Морские продукты содержат полезные вещества в концентрированном виде в доступной форме. Теперь белок мидий и витамины, содержащиеся в водорослях, можно будет получить, не употребляя эти дорогостоящие морепродукты в пищу. Вещества будут содержаться в хлебе, соусах, прочих пищевых продуктах, обычных для нашего рациона. Важно, что употребляя такие продукты в пищу, можно будет выдержать баланс – получить полезные вещества, не злоупотребляя калорийностью.

Новая еда не только сохраняет традиционные вкусовые качества, но и оказывает лечебно-профилактическое действие. Особенно важно, что, включив в рацион такие продукты, вы сможете быть уверены, что в вашем завтраке, обеде или ужине не появятся синтетические, химические добавки.

«Важное отличие новых продуктов в том, что это не булочка, в которую при выпечке положили кусочки морепродуктов, или майонез, в который добавили измельченные водоросли. В лабораториях получают натуральные диетические добавки, которые содержат необходимые организму макро-, микроэлементы и витамины в легко усваиваемой форме. Именно эти добавки мы используем для создания новых продуктов с повышенной пищевой ценностью», – объяснил Д. Крамаренко.

На сегодня особое внимание разработке продуктов с использованием гидробионтов уделяют ученые Японии, Испании, Италии. В ЛНУ утверждают, что полученные продукты будут отвечать мировым аналогам и смогут стать экспортным товаром (*EastKorr – Восточный корреспондент* (<http://www.eastkorr.net/obshchestvo/uchenye-luganskogo-vuza-sdelali-sensatsionnoe-otkrytie>). – 2012. – 12.10).

Наука і влада

9 жовтня 2012 р. відбулося засідання Громадської ради з питань наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності при Івано-Франківській облдержадміністрації, на якому були розглянуті питання щодо:

– проведення в грудні п. р. обласної науково-практичної конференції «Вчені Прикарпаття – сталому розвитку Прикарпаття» та третьої обласної виставки «Досягнення науки – виробництву»;

– підбиття підсумків проведення «Дня відкритих дверей» у вищих навчальних закладах, які проходили 3 квітня 2012 р.;

– розробки регіонального технологічного плану (стратегії) інновацій та трансферу технологій на основі державно-приватного партнерства.

Щодо зазначених вище питань прийнято відповідні рішення та дані доручення. Було також обговорено питання щодо початку реалізації II етапу інвестиційного проекту «Виробництво дитячого харчування на основі екологічно чистого коров'ячого молока в Рогатинському районі», який одногослосно вирішено підтримати, спрямувавши відповідне звернення голові облдержадміністрації. Обговорено та прийнято рішення стосовно звернення директора ТОВ «НВЦ «Новатор» щодо прискорення отримання дозволу на оформлення свідоцтва на право власності реконструйованого столярного цеху. Також одногослосно підтримана пропозиція щодо введення до складу Громадської ради В. Потяка – директора ДП «Івано-Франківський державний центр науки, інновацій та інформатизації» (*Івано-Франківська обласна державна адміністрація* (<http://www.if.gov.ua/modules.php?name=Content&pa=showpage&pid=871>)). – 2012. – 10.10).

* * *

У рамках реалізації Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду фаза – II», Черкаській області запропоновано підтримку у сфері енергоефективності, а саме додаткову квоту мікропроектів щодо нового компонента з інноваційного енергозбереження з використанням відновлюваних джерел енергії (до 6 включно). Учасниками згаданого компонента, шляхом конкурсного відбору, стали Звенигородський, Драбівський та Смілянський райони (Тальнівський район у резерві).

З метою вирішення проблемних питань, що виникли під час реалізації компонента з інноваційного енергозбереження, у прес-центрі обласної державної адміністрації відбулася робоча нарада. Окрім обговорення проблемних питань, які виникли у відібраних населених пунктах, презентовано ідеї мікропроектів громад районів щодо компонента з інноваційного енергозбереження, зокрема, встановлення піролізних котлів, теплових насосів у школах, дитсадках та ФАПх. Наприкінці обговорень та дискусій фахівці з енергозбереження та енергоефективності рекомендували низку ідей до реалізації мікропроектів. Варто зазначити, що умови співфінансування мікропроектів у рамках компонента з інноваційного енергозбереження такі: 70 % (але не більше 20 тис. дол. США) – кошти ЄС/ПРООН, 25 % – бюджети усіх рівнів, 5 % – кошти громади. Загальна вартість одного проекту – 228 тис. грн (*Черкаська обласна державна адміністрація* (<http://www.oda.ck.ua/?lng=ukr§ion=2&page=2&id=7473>)). – 2012. – 12.10).

* * *

В Івано-Франківській облдержадміністрації відбулася Консультаційна нарада в рамках впровадження проекту ПРООН/ГЕФ «Розвиток та

комерціалізація біоенергетичних технологій у муніципальному секторі України». У роботі наради взяли участь заступник голови обласної державної адміністрації Р. Гусак, керівник Програм енергетики і навколишнього середовища ПРООН в Україні С. Волков, начальник управління з упровадження економічних реформ, євроінтеграції та інвестицій М. Ткачук, представники профільних структурних підрозділів ОДА та РДА, міжнародні та національні експерти, представники підприємницьких кіл.

На нараді були представлені основні цілі та завдання проекту, обговорені шляхи і методи впровадження та подолання існуючих бар'єрів щодо використання біомаси в енергетичному секторі.

Проект ПРООН/ГЕФ «Розвиток та комерціалізація біоенергетичних технологій у муніципальному секторі України» – це спільний проект Програми розвитку ООН (ПРООН), Глобального екологічного фонду (ГЕФ) та Міністерства аграрної політики та продовольства України. Відповідно до Програми економічних реформ проект має на меті виявити та проаналізувати існуючу ситуацію з використанням біомаси в Україні і запропонувати механізм сприяння її використанню для опалення та виробництва електроенергії у комунальному секторі. Пілотними областями для виконання проекту з огляду на наявні джерела біомаси (енергетична верба і солома) визначені Івано-Франківська та Черкаська *(Івано-Франківська обласна державна адміністрація (<http://www.if.gov.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=17677>). – 2012. – 9.10).*

* * *

У залі засідань Долинської районної ради (Івано-Франківська обл.) відбувся одноденний науково-практичний семінар щодо запобігання і протидії корупції для державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування за участі керівника апарату районної державної адміністрації К. Олійник і викладачів факультету управління та інформаційної діяльності Івано-Франківського Національного технічного університету нафти і газу.

Семінар проводився з метою з'ясування механізму реалізації Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», вміння реалізувати завдання щодо запобігання і протидії проявам корупції відповідно до напрямку своєї діяльності, систематизувати, аналізувати та узагальнювати інформацію щодо її результатів, уміння дотримуватись чинного антикорупційного законодавства тощо *(Івано-Франківська обласна державна адміністрація (<http://www.if.gov.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=17717>). – 2012. – 11.10).*

* * *

На території посёлка Красный Партизан Луганской области планируется построить международный транспортно-логистический парк

«Должанский». Проект, включающий в себя целый комплекс сооружений, предусматривающий переправку грузов, их складирование, расфасовку и переработку. Об этом сообщил один из разработчиков проекта, кандидат наук, председатель правления общественной организации «Институт стратегии, безопасности и развития приграничных территорий» Б. Гуцало. По его словам, необходимость в реализации данного проекта на территории Луганской области назрела очень давно. «Регион, граничащий с тремя областями РФ, способный пропустить через свою территорию третью часть всех грузопассажирских потоков в системе Европа – Азия – Европа, попусту растрчивает свой потенциал. Если бы в Луганской области была создана современная транспортно-коммуникационная логистическая инфраструктура, которой у нас нет, то через область, по нашим расчетам, могли бы ежегодно проходить грузы общей стоимостью до 700 млн долл. В данный момент эти грузы идут по другим маршрутам», – пояснил учёный.

Выбор места учёные мотивируют тем, что в районе Свердловска проходит международная железнодорожная магистраль «Европа – Азия». «По территории Украины она идёт от Фастова, через Днепропетровск на Донецк и выходит в окрестности Свердловска. Последней точкой на территории Украины является КПП «Червона могила» (район посёлка Красный партизан)», – пояснил Б. Гуцало.

По информации Б. Гуцало, подобный проект с российской стороны уже построен. Не так давно индустриальный парк на территории Новошахтинска (РФ) начал свою работу. На территории Украины ближайший объект, аналогичный индустриальному парку «Должанский», находится в Харьковской области (*CXID-INFO* (<http://cxid.info/101304.html>)). – 2012. – 22.10).

Проблеми інформатизації

Матеріали Міжнародної наукової конференції

«Інноваційна модель наукової бібліотеки XXI століття» (9–10 жовтня 2012 р.)

Н. Мойсеєнко, наук. співроб. НБУВ, А. Колесніченко, мол. наук. співроб. НБУВ

Бібліографічні посібники в електронному середовищі (тези доповіді)

Удосконалення інформаційного забезпечення наукових досліджень, задоволення інформаційних потреб спеціалістів – одне з найважливіших завдань

наукових бібліотек та органів інформації. Точна, достовірна та своєчасна інформація дає можливість зекономити час користувача та відповідно зменшує витрати асигнувань на розвиток науки (економіки), робить наукову працю більш ефективною.

Фахівці, спеціалісти та науковці не можуть ефективно працювати без бібліографічних засобів орієнтації у неосяжному потоці наукової інформації. Бібліографічні посібники (БП) – найважливіший засіб забезпечення інформаційних потреб науки, виробництва, культури тощо.

Новітні інформаційні технології значно розширили можливості бібліотек. Зокрема, поширення набула практика представлення інформації про власну бібліографічну продукцію в мережі Інтернет. На сайтах бібліотек публікуються відомості про бібліотечні каталоги, бібліографічні картотеки, друковані та неопубліковані БП, електронні БД. Віддалений користувач інформується також і про електронні бібліографічні ресурси інших виробників, доступ до яких він може отримати безпосередньо в приміщенні бібліотеки. Окремі бібліотеки йдуть далі та надають вільний доступ до створених або запозичених бібліографічних ресурсів через сайти. На бібліотечних сайтах розміщуються метабібліографічні списки та огляди, є можливість скористатися метабібліографічними БД. Здійснюючи пошук інформації за запитами користувачів, Відділ довідково-бібліографічного обслуговування Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (ВДБО НБУВ) використовує широкий спектр бібліографічної електронної інформації.

У ВДБО НБУВ ведеться робота з формування електронного фонду бібліографічних покажчиків, виставлених на сайтах бібліотек, інших установ України та відсутніх у фондах відділу. У метабібліографічному посібнику відображені бібліографічні описи видання, повні тексти та електронні адреси бібліотек-укладачів. Описи структуровано за галузями знань відповідно до таблиць ББК.

Формування такого ресурсу є актуальним також з огляду на відсутність у фондах НБУВ більшості друкованих аналогів. Нині ми працюємо над їх каталогізацією, намагаємося створити інтегрований довідково-бібліографічний ресурс, який акумулюватиме інформацію про традиційний ДБФ, неопубліковані бібліографічні покажчики й списки літератури, електронні довідково-бібліографічні ресурси (отримані шляхами централізованого комплектування, обміну, пошуку, архівації тощо).

Аналізувалася метабібліографічна інформація, яка представлена на сайтах бібліотек України: бібліотек загальнодержавного значення (Бібліотека Верховної Ради України, Національна парламентська бібліотека України, Національна історична бібліотека України, Харківська державна наукова бібліотека та ін.); обласних універсальних наукових бібліотек України (ОУНБ) (Вінницька ОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського, Тернопільська ОУНБ та ін.); бібліотек навчальних закладів (Наукова

бїблїотека Національного унїверситету «Києво-Могилянська академїя» та ін.) тощо.

Обов'язковою складовою вмісту проаналїзованих бїблїотечних сайтїв є інформація про бїблїографїчну продукцію бїблїотек – науково-допомїжнї та рекомендацїйнї БП. Таким чином в електронному середовищі формується своєрїдний метабїблїографїчний посїбник (список).

Деякї бїблїотеки виокремлюють спецїальний роздїл (наприклад, «Бїблїотечному фахївцю – Бїблїографи презентують», «Бїблїотечнї ресурси – Бїблїографїчний монїторинг», «Бїблїографїчні покажчики», «Бїблїографїчна продукція», «Інформацїйно-бїблїографїчнї матерїали»), де зосереджують інформацію винятково про власнї бїблїографїчнї видання. У межах такого роздїлу БП об'єднанї в пїдроздїли за типами. Наприклад, сайт Національної парламентської бїблїотеки України: бїобїблїографїчнї (персональнї) посїбники розкривають творчий доробок визначних дїячїв науки, лїтератури і мистецтва, якї зробили вагомий внесок у розвиток вїтчизняної культури; покажчики вмісту видань; сайт Державної науково-педагогїчної бїблїотеки України ім. В. О. Сухомлинського: календарї знаменних та пам'ятних дат у галузї освїти та педагогїчної науки, серїї «Видатнї педагоги свїту» та «Академїки НАПН України».

Нерїдко створюється один загальний роздїл для всїх видань бїблїотеки – бїблїографїчних, методичних, рекламного характеру тощо (наприклад, «Нашї видання», «Видання бїблїотеки», «Ми видаємо»). Такий роздїл може бути побудований за хронологїчним принципом, де в межах кожного року виокремлюються пїдроздїли за типами видань, у тому числї формується пїдроздїл «Бїблїографїчні покажчики» (Донецька ОУНБ ім. Н. К. Крупської).

Метабїблїографїчна продукція на бїблїотечних сайтах присутня також у виглядї БП, присвячених рїзним напрямам дїяльностї. Як правило, видання такого типу акумулюють вїдомостї про бїблїографїчнї напрацювання бїблїотек за значний перїод часу. Наприклад, на сайтї Бїблїотеки Верховної Ради України: бїблїографїчнї покажчики до законопроектїв, пїдготовлених до розгляду на пленарних засїданнях сесїй Верховної Ради України; бїблїографїчнї покажчики до актуальних проблем законотворчостї; бїблїографїчнї покажчики до парламентських слухань.

Проведений аналіз показав необхіднїсть упорядкування метабїблїографїчної інформацїї на сайтах українських бїблїотек. На сучасному етапї майже кожна велика бїблїотека чи наукова установа України створює бїблїографїчнї БД, якї помїтно полегшують користувачам пошук інформацїї. Логїчним було б створення ресурсу, який би інформував про їснуючї БД, їхнїй змїст, мїсцезнаходження, шлях доступу тощо.

Безперечно, навігацїйна функція створеного нами ресурсу допоможе, фахївцям зорїєнтуватися в безмежному просторї їнтернет-мережї.

Підп. до друку 13.12.2012.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,42.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3